

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
PSICHOLOGIJOS INSTITUTAS

JUSTYNA ROŽEVIČ
(TAIKOMOJI KRIMINALINĖ PSICHOLOGIJA)

NEPALANKIŲ VAIKYSTĖS PATIRČIŲ SĄSAJOS SU ROMANTINIAIS SANTYKIAIS
SUAUGUS: AISTROS STILIŲ IR RELIGINGUMO VAIDMUO

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
dr. Aistė Bakaitytė-Bagdonė

Vilnius, 2025

TURINYS

PRATARMĖ	4
I. TEORINĖ PROBLEMOS ANALIZĖ	5
1. Nepalankios vaikystės patirtys: samprata, padariniai suaugstėje	5
1.1. Nepalankios vaikystės patirtys: padariniai prierašumui ir romantiniams santykiams suaugus.....	7
1.2.1. Prierašumo teorija: samprata ir pagrindinės idėjos	7
1.2.2. Prierašumo ypatumų vaidmuo romantiniuose santykiuose.....	9
1.3.1. Dualistinis aistros modelis: samprata ir pagrindinės idėjos	11
1.3.2. Dualistinis seksualinės aistros modelis.....	11
1.4. Rizikingas seksualinis elgesys ir intymaus partnerio smurtas	13
1.5.1. Religingumas: samprata bei vaidmuo romantinių santykių formavime	15
1.5.2. Religingumo sąsajos su rizikingu seksualiniu elgesiu bei intymaus partnerio smurto patirtimis..	18
1.6. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai	20
II. METODIKA	22
2.1. Tyrimo dalyviai.....	22
2.2. Duomenų rinkimo ir kintamųjų įvertinimo būdai.....	22
2.3. Tyrimo eiga.....	28
III. TYRIMO REZULTATAI	29
3.1. Kintamųjų tarpusavio ryšiai.....	29
3.2. Nepalankių vaikystės patirčių sąsajos su intymaus partnerio smurto patirtimis.....	31
3.3. Obsesyvi seksualinė aistra kaip mediatorius tarp nesaugaus prierašumo ir rizikingo seksualinio elgesio.....	33
3.4. Religingumas kaip moderatorius tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto.	35
IV. REZULTATŲ APTARIMAS	39
4.1. Intymaus partnerio smurto prognozavimas pagal nepalankias vaikystės patirtis: aptarimas.....	39
4.2. Obsesyvi seksualinė aistra kaip mediatorius tarp nesaugaus prierašumo ir rizikingo seksualinio elgesio: aptarimas.....	42
4.3. Religingumas kaip moderatorius tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto: aptarimas.....	43
4.4. Tyrimo ribotumai.....	46
V. IŠVADOS	48
LITERATŪRA	49
SANTRAUKA	78
SUMMARY	79

PRIEDAI.....80

PRATARMĖ

Asmenys, patyrę traumuojančias vaikystės patirtis (emocinę, seksualinę prievartą, fizinę, emocinę nepriežiūrą, tėvų alkoholizmą), dažnai pasižymi nesaugiu prieraišumu, prastesniu pasitikėjimu savimi ir susiduria su sunkumais kurdami ir palaikydami tarpasmeninius santykius (Criddle ir kt., 2022; Mikulincer ir kt., 2015; Riggs ir Kaminski, 2010; Talbot ir Cicchetti, 2009). Tyrimai rodo, kad smurtas vaikystėje yra susijęs su neadaptvyviu požiūriu į seksualumą vėlesniame amžiuje, dėl kurio kyla seksualinių santykių sunkumai, pasireiškiantys tiek sumažėjusiu lytiniu potraukiu ir seksualiniu vengimu, tiek perdėtu seksualiniu aktyvumu ar impulsyvumu (Seehuus ir kt., 2015; Vaillancourt-Morel ir kt., 2015). Tai mažina harmoningos seksualinės aistros formavimosi tikimybę ir didina obsesyvios aistros pasireiškimą (Guilbault ir kt., 2020).

Remiantis R. J. Vallerand pasiūlytu dualistiniu aistros modeliu, obsesyvi aistra kyla tuomet, kai žmogus perdėtai įsitraukia į veiklą ar aistros objektą, leisdamas jam tapti savo tapatybės dalimi, dėl ko gali kilti vidinė įtampa ir konfliktai su kitomis gyvenimo sritimis. Toks susitapatinimas įvyksta, kai savivertė tampa priklausoma nuo veiklos rezultatų, arba kai su veikla susijęs susijaudinimo jausmas tampa nekontroliuojamas (Mageau ir kt., 2011; Vallerand ir kt., 2008). Galima kelti prielaidą, jog dėl disfunkcinio susitapatinimo su seksualine veikla, nesaugus prieraišumas ir obsesyvi aistra gali prisidėti prie asmens žemesnės savikontrolės ir didesnio įsitraukimo į rizikingą seksualinį elgesį, kuris, tyrimų duomenimis, yra susijęs su dažnesnėmis intymaus partnerio smurto patirtimis (Seth ir kt., 2010).

Pastaraisiais metais smurto artimoje aplinkoje tyrimuose buvo pradėta svarstyti apie galimą religingumo vaidmenį romantinių santykių kontekste. Kai kurie tyrėjai teigia, jog tradicionalistinės ar patriarchalinės religinės ideologijos gali įteisinti arba bent jau tinkamai nepasmerkti partnerių smurto praktikos (Koch, Ramirez, 2010). Kiti teigia, kad religingi žmonės gali kaip tik būti mažiau linkę smurtauti šeimoje (Ellison ir kt., 2007). Visgi tyrimų tendencija rodo, kad religingumas, kaip svarbus kultūrinis ir asmeninis faktorius, gali veikti kaip apsauginis veiksnys, mažinantis įsitraukimą į rizikingą seksualinį elgesį ir intymaus partnerio smurtą (Ellison ir kt., 2007; Ghodrati ir kt., 2019; Warren, 2015). Šie ir prieš tai aptarti tyrimų rezultatai rodo, kad tarp nagrinėjamų kintamųjų egzistuoja sudėtingi ir nevienareikšmiški tarpusavio ryšiai. Šių sričių tyrėjai pabrėžia poreikį atlikti tyrimus, suteikiančius daugiau žinių apie tai, kaip ir per kokius faktorius įvairios

patirtos smurto formos vaikystėje susijusios su seksualinės aistros vystymusi ir artimų santykių formavimu (Leonhardt ir kt., 2020; Guilbault ir kt., 2020; Seehuus ir kt., 2015). Papildomai, ryšiai tarp religingumo, romantinių santykių dinamikos ir intymaus partnerio smurto patirčių išlieka neapibrėžti ir mažai ištirti (Ellison ir kt., 2007; Koch, Ramirez, 2010; Warren, 2015).

Atsižvelgiant į tai, šio tyrimo tikslas - ištirti ir įvertinti, kaip nepalankios vaikystės patirtys, prieraišumo dimensijos, seksualinės aistros stiliai yra susiję su įsitraukimu į rizikingą seksualinį elgesį, intymaus partnerio smurto patirtimis ir religingumu suaugusiųjų romantiniuose santykiuose. Tokio pobūdžio tyrimas yra aktualus, nes jis leidžia kompleksiskai ištirti nepalankių vaikystės patirčių vaidmenį suaugusių romantinių santykių formavime, apimant psichologinius, raidos, elgesio ir kultūrinius aspektus. Religingumo ir aistros stilių integravimas į analizę leidžia praplėsti supratimą apie romantinių santykių dinamiką ir atskleisti naujus aspektus, prisidedančius prie partnerių tarpusavio sąveikos ypatumų bei gebėjimų įveikti sunkumus.

Intymaus partnerio smurto paplitimas Lietuvoje tarp moterų yra gan didelis – Žukauskienės ir kolegų (2021) tyrimas parodė, kad 51.2% moterų bent kartą gyvenime patyrė bent vienos rūšies intymaus partnerio smurtą. Tame pačiame tyrime buvo rasta, kad smurtą vaikystėje patyrusios moterys yra didesnėje rizikoje susidurti su smurtu artimuose santykiuose suaugus. Tokie duomenys pabrėžia būtinybę kurti efektyvias intervencijas ir gerinti pagalbą asmenims, patyrusiems traumuojančias patirtis. Šiuo tyrimu siekiama atskleisti naujus rizikos ir apsaugos veiksnius, kurie gali būti naudingi kuriant intervencines programas, padedančias užmegzti tvirtus, saugius santykius bei išvengti smurto artimoje aplinkoje. Papildomai, religingumo, kaip galimo apsauginio veiksnio (kuris dažnai apima bažnyčios/religinių bendruomenių teikiamą nemokamą socialinę ir emocinę paramą), įtraukimas suteikia galimybę pritaikyti tyrimo rezultatus platesniam gyventojų ratui.

I. TEORINĖ PROBLEMOS ANALIZĖ

1. Nepalankios vaikystės patirtys: samprata, padariniai suaugystėje

Nepalankios vaikystės patirtys (NVP) yra traumuojančios įvykiai, kuriuos patiria asmenys iki 18 metų amžiaus. Tai apima fizinę ir emocinę nepriežiūrą, fizinį, seksualinį ir psichologinį smurtą, susidūrimą su smurtu artimoje aplinkoje, tėvų skyrybomis, šeimos narių įkalinimu, psichinėmis ligomis, bei priklausomybe nuo narkotikų/alkoholio (Felitti ir kt., 1998; WHO, n.d.).

Tokie įvykiai gali rimtai neigiamai paveikti asmens psichinę ir emocinę gerovę, fizinę sveikatą, elgesio ypatumus ir socialinę sritį, tiek vaikystėje, tiek suaugus.

Žmonėms, turintiems NVP istoriją, būdinga didesnė rizika susidurti su įvairiomis psichinės ir fizinės sveikatos problemomis, pvz.: bipoliniu sutrikimu, potrauminiu streso sutrikimu, asmenybės sutrikimais (Yen ir kt., 2002), depresija (Lee ir kt., 2020), suicidinėmis tendencijomis (Fuller-Thomson ir kt., 2016), psichoziniais sutrikimais (Whitfield ir kt., 2005), nerimo sutrikimu (Cogle ir kt., 2010), rizikingu seksualiniu elgesiu, diabetu, vėžiniais susirgimais, širdies ir kvėpavimo takų ligomis (Hughes ir kt., 2017), miego sutrikimais (Beilharz ir kt., 2019), neurobiologiniais pokyčiais streso atsako sistemose (Danese ir McEwen, 2012), savižala (McLafferty ir kt., 2019) ir piktnaudžiavimu psichoaktyviosiomis medžiagomis (Leza ir kt., 2021; Merrick ir kt., 2017). Merrick ir kt. (2017) taip pat nustatė, kad trys pagrindiniai rizikos veiksniai, susiję su alkoholio ir narkotikų vartojimu bei bandymu nusižudyti/suicidiniais ketinimais suaugus, yra emocinis smurtas, šeimos narių psichinės ligos ir priklausomybė nuo psichoaktyviųjų medžiagų. Vaikai, augantys su alkoholikais tėvais, patenka į ypač pažeidžiamą grupę, nes tokia aplinka gali padidinti jų riziką patirti įvairias smurto formas, lemiančias ilgalaikius neigiamus padarinius jų psichinei sveikatai (Anda ir kt., 2002; Holst ir kt., 2019; Raitasalo ir kt., 2019).

Tyrimų duomenimis, NVP yra susijusios su sutrikusia savireguliacija (Weissman ir kt., 2019), prastais socialiniais (Pierce ir kt., 2022) ir streso įveikos įgūdžiais (McLafferty ir kt., 2019), padidėjusiu psichologiniu distresu, žemesniu suvokiamu socialiniu palaikymu (Beilharz ir kt., 2019). Taip pat, asmenims patyrusiems NVP didėja rizika patirti pakartotinę viktimizaciją vaikystėje dėl emocinės savireguliacijos ir įveikos įgūdžių stokos, kas dar labiau padidina jų pažeidžiamumą neigiamoms patirtims ateityje (Dvir ir kt., 2014). Šie sunkumai gali lemti padidėjusį asmens emocinį reaktyvumą bei agresyvaus elgesio tikimybę (Roberton ir kt., 2012), ir tyrimai patvirtina, kad asmenys, patyrę NVP, iš tiesų yra linkę į agresijos problemas suaugus (Almeida ir kt., 2024; Burke ir kt., 2023; Dvir ir kt., 2014).

Taigi, NVP susijusios su ilgalaikiais ir neigiamais padariniais asmens fizinei, psichinei ir socialinei gerovei, kurie pasireiškia įvairiais sutrikimais, elgesio problemomis bei ribotais emocijų, streso valdymo ir socialinių ryšių palaikymo įgūdžiais.

1.1. Nepalankios vaikystės patirtys: padariniai prierašumui ir romantiniams santykiams suaugus

Prastesnis socialinis funkcionavimas taip pat prisideda prie tampraus ryšio tarp NVP ir psichinės sveikatos problemų (Herrenkohl ir kt., 2016; Hyland ir kt., 2019; Raby ir kt., 2019). Tyrimai rodo, jog asmenys, patyrę NVP, dažniau susiduria su sunkumais užmezgant sveikus santykius dėl pasitikėjimo stokos, prastų emocijų reguliavimo įgūdžių ir netinkamų įveikos strategijų (Poole ir kt., 2018). Dėl to NVP yra siejamos su vienišumu ir socialine izoliacija, kurios medijuoja ryšį tarp vaikystės traumų ir suaugusiųjų psichopatologijos (Hyland ir kt., 2019; Sheikh, 2018; Shevlin ir kt., 2015).

NVP sutrikdo svarbius socialinius raidos uždavinius, tokius kaip saugumo ir pasitikėjimo jausmo sukūrimas bei saugaus prierašumo formavimas su globėju. Tyrimų duomenimis, asmenims, patyrusiems smurtą ir/ar nepriežiūrą vaikystėje, dažniau būdingi nesaugaus prierašumo stiliai, kurie vėlesniuose gyvenimo etapuose gali neigiamai paveikti tarpasmeninius santykius (Baer ir Martinez, 2006; Bowlby, 1973; Morton ir Browne, 1998). Todėl tikėtina, kad NVP ir su jomis susijęs nesaugus prierašumas ypatingai trukdys formuoti stabilius ir sveikus romantinius santykius. Šią prielaidą patvirtina tyrimai, rodantys, kad vaikystėje patirta prievarta ir nepriežiūra yra susijusi su prastesne romantine kompetencija (Labella ir kt., 2018). Asmenys, patyrę seksualinį ir/arba fizinį smurtą, dažniau praneša apie tarpasmenines problemas, įskaitant didesnę intymumo baimę, prastesnę tarpasmeninių santykių kokybę, mažesnę norą atskleisti jausmus kitiems ir užmegzti artimus santykius, didesnę polinkį į rizikingą seksualinį elgesį, dažnesnes intymaus partnerio smurto patirtis, mažesnę pasitikėjimą partneriu, didesnę apleidimo baimę (Campbell ir kt., 2016; Davis ir kt., 2001; Ducharme ir kt., 1997; Georgia ir kt., 2018; Karakurt ir Silver, 2013; Lassri ir kt., 2018; Li ir kt., 2019; Poole ir kt., 2018).

Šie tyrimai rodo, kad NVP turi ilgalaikį poveikį santykių funkcionavimui suaugus, dažnai trukdydamos suformuoti sveikus ir stabilius romantinius santykius, todėl prierašumo teorija, detaliau paaiškinanti šias dinamikas, tampa svarbiu analizuojamu aspektu šiame kontekste.

1.2.1. Prierašumo teorija: samprata ir pagrindinės idėjos

Pasak John Bowlby (1969), prierašumas yra apibūdinamas kaip: „emocinis kūdikio ir globėjo ryšys, pasireiškiantis tendencija ieškoti ir siekti artumo su prierašumo objektu, ypač

suvokiamos grėsmės akivaizdoje“. Šis ryšys suteikia kūdikiui saugumo jausmą, leidžiantį jam aktyviai tyrinėti aplinką, mokytis ją valdyti bei kurti santykius su aplinkiniais (Hazan ir Shaver, 1987). Šios srities tyrėjai vadina šį procesą motinos/globėjo, kaip „saugios bazės“ (angl. secure base), panaudojimu. Ankstyvos kūdikio prierašumo patirtys formuoja jo socialinio pasaulio psichines reprezentacijas, arba kitaip „vidinius darbinius modelius“, kurie veikia kaip „prizmė“, per kurią žmogus suvokia aplinką ir pagrindas, padedantis spręsti, kokias strategijas naudoti tarpasmeninių santykių valdymui, tiek vaikystėje, tiek suaugus (Hepper ir Carnelley, 2012).

Prierašumo kokybė priklauso nuo globėjo reagavimo ir jautrumo kūdikio poreikiams (Ainsworth, 1985; Benoit, 2004; Bowlby, 1973). Priklausomai nuo globėjo reakcijų, vaikas išmoksta numatyti panašias situacijas ateityje ir atitinkamai organizuoti savo elgesį (pvz., ugdyti strategijas valdyti nerimą, jei globėjas ignoruoja jo poreikius) (Benoit, 2004). Asmenys, kurių globėjai vaikystėje patikimai, sąmoningai, tiksliai, skubiai ir nuosekliai reaguoja į kūdikių reikmes, geba išsiugdyti saugius prierašumo modelius. Tačiau tie, kurie patiria nejautrią ir nenuoseklia priežiūrą (ypatingai smurto atvejais), išsiugdo nepatikimų, nenusėjamų, nepasitikėjimą keliančių ar net bauginančių globėjų darbinius modelius. Tai gali lemti nesaugių prierašumo modelių vystymąsi (Ainsworth ir kt., 1978; Bowlby, 1969; Cyr ir kt., 2010). Šie suformuoti lūkesčiai apie tarpasmeninius santykius išlieka nepakitę ir vėlesniais gyvenimo etapais (Bowlby, 1973; Mikulincer ir Shaver, 2012).

Tyrimai apie suaugusiųjų prierašumą remiasi prielaida, kad suaugus romantiniai partneriai tampa pagrindinėmis prierašumo figūromis. Jie teikia palaikymą, saugumo jausmą ir pagūdą, leidžiančius asmenims naudoti partnerius kaip „saugią bazę“, kuri padeda sumažinti nerimą tyrinėjant galimybes, aplinką, idėjas (Heffernan ir kt., 2012). Shaver ir Mikulincer (2006) suaugusiųjų prierašumą apibrėžė kaip: „poreikių, įsitikinimų ir emocijų reguliacijos strategijas, darančias įtaką žmogaus socialiniam elgesiui, tam tikru būdu paveikiančiam tarpasmeninių santykių formavimąsi ir jų kokybę“.

Dvi suaugusiųjų prierašumo dimensijos – nerimas ir vengimas – yra siūlomos kaip nesaugaus prierašumo apibūdinimo kriterijai (Bartholomew ir Horowitz, 1991; Brassard ir kt., 2007). Vengimo dimensijai santykiuose yra būdinga atstūmimo baimė, kuri gali pasireikšti nenoru užmegzti artimus ryšius, emocijų nuslėpimu ir užgniaužimu, atsiribojimu bei diskomfortu dėl artumo ir tarpusavio priklausomybės. Nerimo dimensijai yra būdinga galimos netekties baimė

santykiuose, kuri dažnai pasireiškia kaip perdėtas artumo poreikis, „lipšnumas“, reiklumas ir perdėtas patikinimo reikalavimas (Brassard ir kt., 2007; Shaver, 2005; Mikulincer ir Shaver, 2005). Pažymėtina, kad tyrimai rodo, jog nesaugus prierašumas yra svarbus veiksnys, medijuojantis ryšį tarp NVP ir psichologinių sunkumų suaugus (Corcoran ir McNulty, 2018; Widom ir kt., 2018).

1.2.2. Prierašumo ypatumų vaidmuo romantiniuose santykiuose

Daugelis atliktų tyrimų patvirtinta, kad prierašumo nerimas ir vengimas neigiamai koreliuoja su įvairiais kognityviniais, emociniais ir elgesio rodikliais, susijusiais su romantinių santykių kokybe (Li ir Chan, 2012). Žmonėms, kurie pasižymi aukštu prierašumo nerimu, yra būdinga prierašumo sistemos „hiperaktyvacija“, t.y. jie yra ypatingai jautrūs prierašumo figūros artumui ir galimos grėsmės santykiams signalams. Tokie žmonės deda daug pastangų, kad išlaikytų prierašumo figūrą arti savęs ir patiria sustiprintas neigiamas emocijas, kai jiems nepavyksta to pasiekti. Priešingai, žmonėms, kurie pasižymi aukštu prierašumo vengimu, yra būdinga sąmoninga prierašumo sistemos „deaktyvacija“. Kadangi jie tiki, jog siekti prierašumo figūros artumo yra beprasmiška, vengiantys žmonės stengiasi išlaikyti atstumą nuo kitų ir likti nepriklausomi (Mikulincer ir kt., 2003; Shaver ir Mikulincer, 2002).

Tokie emocijų ir santykių reguliacijos sistemų ypatumai skirtingai atsispindi suaugusių romantiniuose santykiuose. Pavyzdžiui, nerimastingu prierašumu pasižymintys žmonės yra ypač jautrūs atstūmimui ir patiria stiprų stresą susidūrę su grėsmėmis santykiams, ypatingai konfliktais, arba kai jaučiasi nepalaikomi savo partnerio (Campbell ir kt., 2005; Mikulincer ir Shaver, 2003; Rholes ir kt., 1999). Tokie asmenys greitai ir dažnai įsimyli, bet jiems yra sunku palaikyti stabilius santykius, jie yra linkę į kontroliuojantį elgesį, pavydą, neištikimybę, jiems būdingas nuolatinis patikinimo poreikis, žemesnis pasitenkinimas santykiais ir vienišumo baimė (Candel ir Turliuc, 2019; Hazan ir Shaver, 1987; Sakman ir kt., 2021; Shaver ir kt., 2005). Tuo tarpu vengiančiu prierašumu pasižyminčių asmenų santykiams būdingas emocinis atsiribojimas, šaltumas, emocinės paramos atsisakymas bei jos neteikimas partneriui, konfliktų sprendimo vengimas, žemi pasitikėjimo ir pasitenkinimo santykiais lygiai, priešiškos ir gynybinės reakcijos į suvoktas partnerių neigiamas emocijas (Feeney ir Collins, 2001; Fitzpatrick ir Lafontaine, 2017; Fletcher ir kt., 2015; Hazan ir Shaver, 1987; Mikulincer, 1998; Shi, 2003). Saugus prierašumas yra siejamas su sveikesniais, labiau stabiliais, tarpusavio pasitikėjimu paremtais santykiais ir didesniu pasitenkinimu jais, laisvesniu emocijų bei poreikių reiškimu, efektyviu konfliktų valdymu ir

partnerių bendradarbiavimu (Hazan ir Shaver, 1987; Paquette ir kt., 2020; Sandberg ir kt., 2017; Shi, 2003).

Prieraišumo ypatumai taip pat paveikia asmens motyvus įsitraukti į seksualinius santykius. Vengiančius žmones labiau domina trumpalaikiai seksualiniai santykiai (kurie paprastai yra mažiau psichologiškai intymūs), jie rečiau užsiima seksu su tikslu išreikšti meilę savo partneriui, dažniau nuvertina lytinių santykių svarbą ir yra linkę įsitraukti į atsitiktinius lytinius santykius (Birnbaum ir kt., 2006; Gentzler ir Kerns, 2004; Sprecher, 2013; Tracey ir kt., 2003). Nerimastingi asmenys yra labiau linkę užsiimti seksualine veikla tam, kad patikintų save, jog jie yra mylimi savo partnerio, kartais sutikdami su seksualinio partnerio reikalavimais siekdami išvengti atstūmimo, kas savo ruožtu padidina tikimybę įsitraukti į rizikingą seksualinį elgesį (Feeney ir kt., 2000; Shaver ir Hazan, 1988; Stefanou ir McCabe, 2012). Prieraišumo nerimas yra taip pat susijęs su retesniu prezervatyvų naudojimu, dažnesniu nesaugaus sekso praktikavimu, ankstesne pirma seksualine patirtimi, didesniu seksualinių partnerių skaičiumi ir didesne tikimybe sutikti su nenorimais seksualiniais veiksmais (Bogaert ir Sadava, 2002; Feeney ir kt., 2000; Therriault ir kt., 2024). Abi prierašumo dimensijos yra susijusios su žemesniu seksualiniu pasitenkinimu santykiuose (Gewirtz-Meydan ir Finzi-Dottan, 2018). Tuo tarpu saugus prierašumas yra siejamas su atviresniu seksualiniu tyrinėjimu, mėgavimusi lytiniais santykiais su pastoviais partneriais, tokie asmenys siekia abipusiai tenkinančių seksualinių patirčių, užsiima seksu pirmiausia siekdami išreikšti meilę savo partneriui, geba atvirai išreikšti savo norus ir patiria daugiau teigiamų emocijų sekso metu (Bogaert ir Sadava, 2002; Shaver ir Mikulincer, 2006; Tracey ir kt., 2003). Tokie tyrimų rezultatai patvirtina teorinę prielaidą, jog saugiai prisirišę asmenys rečiau naudoja seksą savo prierašumo poreikiams patenkinti ir mėgaujasi juo dėl malonumo, kurį jis suteikia (Shaver ir Hazan, 1988; Shaver ir Mikulincer, 2006).

Šie pastebėjimai leidžia daryti prielaidą, jog suaugusiųjų prierašumas veikia kaip pagrindas, formuojantis porų seksualumo suvokimą ir išraiškos būdus romantiniuose santykiuose, bei gali reikšmingai prisidėti prie tikimybės įsitraukti į rizikingą seksualinį elgesį. Dėl šios priežasties svarbu ieškoti papildomų kintamųjų, per kuriuos galima būtų išsamiau paaiškinti šiuos procesus. Nors daugumoje tyrimų yra nagrinėjamas bendras ryšys tarp sekso ir prierašumo, nedaug tyrėjų nagrinėja tarpinius ar mediacinius kintamuosius tarp šių konstrukto. Kai kurie tyrėjai teigia, kad seksualinė aistra yra svarbus mediacinis veiksnys tarp prierašumo ir seksualinio

pasitenkinimo (Philippe ir kt., 2017; Valdez ir kt., 2020). Seksualinės aistros, kaip mediacinio kintamojo, įtraukimas, gali suteikti unikalių įžvalgų tiriant prierašumą ir seksualumą.

1.3.1. Dualistinis aistros modelis: samprata ir pagrindinės idėjos

Dualistinis aistros modelis (DAM; Vallerand, 2010) siūlo motyvacinę aistros konceptualizaciją, apibrėždamas aistrą kaip „stiprų troškimą, nukreiptą į veiklą, objektą, asmenį ar ideologiją, kurią žmogus myli, suvokia kaip svarbią ir prasmingą ir į kurią investuoja savo laiką bei energiją“. Šis modelis išskiria harmoningą (HA) ir obsesyvią aistrą (OA). Remiantis DAM, nuo to, kaip asmuo internalizuos/susitapatins su veikla/objektu, priklausys išvystytas aistros tipas. HA kyla iš autonominės internalizacijos (t. y. užsiėmimas veikla remiantis tokiais motyvais kaip pasirinkimas, valia, susidomėjimas). Kadangi asmuo nesijaučia įsipareigojęs įsitraukti į konkrečią veiklą, jis tai daro laisvanoriškai ir lanksčiai pasirenka, kada ir kiek jai skirti laiko, todėl šis aistros tipas dera su kitomis gyvenimo sferomis ir neapriboja kitų užsiėmimų. Tuo tarpu OA kyla iš priverstinės internalizacijos, nekontroliuojamo susitapatinimo su veikla/objektu (t. y. užsiėmimas veikla remiantis tokiais motyvais kaip įsipareigojimas, išorinis spaudimas, kaltė). OA taip pat susijusi su stipriu vidiniu spaudimu, kylančiu dėl to, kad asmens savivertė priklauso nuo veiklos rezultatų arba dėl nekontroliuojamo susijaudinimo jausmo ja užsiimant (Carbonneau ir Vallerand, 2013). Dėl to veikla gali užvaldyti didžiąją dalį žmogaus laiko, energijos ir paskatinti apleisti kitas svarbias gyvenimo sritis. Vadinasi, nuo to, kaip žmogus internalizuoja veiklą, priklauso, kuris aistros tipas dominuos (nors abu tipai gali būti būdingi tam pačiam žmogui).

1.3.2. Dualistinis seksualinės aistros modelis

Dualistinis seksualinės aistros modelis (DSAM) buvo sukurtas remiantis DAM (Philippe ir kt., 2017). Seksualinė aistra yra stabilus motyvacinis potraukis, kuris skatina asmenis užsiimti seksualine veikla (su partneriu ar be) ir apibrėžiama pagal tuos pačius kriterijus, t.y. kaip meilė seksui, jo suvokimas kaip svarbaus ir reikšmingo, bei laiko ir energijos skyrimas įvairioms su seksu susijusioms veikloms (Philippe ir kt., 2017, 2019). Pažymėtina, kad toks dualistinis seksualinės aistros konceptualizavimas skiriasi nuo daugelio kitų galimai susijusių konstruktyvų, tokių kaip prierašumas, romantinė aistra, seksualinis pasitenkinimas, troškimas, kompulsyvumas, santykių kokybė, socioseksualumas (pasiryžimas įsitraukti į atsitiktinius lytinius santykius arba seksą be meilės), asmeninis savikontrolės lygis ir psichologinis distresas (Philippe ir kt., 2017, 2019).

Abu seksualinės aistros tipai yra skirtingų kognityvinių seksualumo internalizacijų rezultatas, todėl kiekvienas susijęs su skirtingomis pasekmėmis. Harmoningos seksualinės aistros (HSA) atveju seksualumo aspektai integruojami į asmenybę taip, kad skatintų laisvą seksualinių troškimų ir poreikių tyrinėjimą, o asmenys jaučia minimalų spaudimą elgtis pagal tam tikrus socialiai priimtus ar stereotipinius modelius. Dėl to jie jaučiasi laisvi išreikšti savo seksualumą atitinkamai pagal jų vertybes ir tai, kas jiems atrodo svarbu bei malonu (Phillipe ir kt., 2019). Priešingai, kai seksualumas integruojamas į asmenybę veikiant išoriniam ir/arba vidiniam spaudimui, tai lemia obsesyvią seksualinę aistrą (OSA). Šiuo atveju seksualumas kelia vidinius konfliktus ir yra susijęs su tokiais dalykais kaip savivertė arba socialinis priėmimas. Pavyzdžiui, žmonės gali jausti, kad jų savivertė priklauso nuo to, kaip jie išreiškia savo seksualumą, ir gerai jaustis tik tuomet, kai jų seksualiniai santykiai atitinka socialinius lūkesčius (pvz.: ilga trukmė, aukštas pasitenkinimo lygis) (Phillipe ir kt., 2019).

Tyrimų duomenimis, HSA susijusi su geresne santykių kokybe ir mažiau susijusi su elgesiu, kuris galėtų pakenkti santykiams, pvz. su noru domėtis kitais partneriais, kai esi įsipareigojęs (Philippe ir kt., 2017, 2019). Taigi, HSA turėtų atspindėti seksualumą, kuris netrukdo kurti ir palaikyti ilgalaikius romantinius santykius. Tuo tarpu OSA susijusi su prastesne santykių kokybe, didesniu susidomėjimu kitais žmonėmis ir didesne santykių iširimo tikimybe (Guilbault, ir kt., 2019; Philippe ir kt., 2017, 2019). OSA atveju seksualumą sunkiau kontroliuoti, todėl žmogus jaučia poreikį patenkinti savo seksualinius troškimus, net jei tai reiškia ilgalaikio romantinio santykio apleidimą (Philippe ir kt., 2017, 2019). Tai gali sukelti konfliktą tarp seksualumo ir stabilių romantinių santykių palaikymo.

Logiška, kad saugaus prierašumo pagrindas padėtų asmenims laisvai, kontroliuotai bei autentiškai išreikšti savo seksualumą (Bogaert ir Sadava, 2002; Shaver ir Mikulincer, 2006; Tracey ir kt., 2003), t.y. išvystyti HSA (Valdez ir kt., 2020). Tyrimai rodo, kad nerimastingai prisirišę asmenys yra labiau linkę išsiugdyti OSA, o vengiantys asmenys susiduria su sunkumais formuodami HSA (Philippe ir kt., 2017; Valdez ir kt., 2020). Kadangi nesaugus prierašumas siejamas su žemesne HSA, o prierašumo nerimas – su OSA ir rizikingu seksualiniu elgesiu, galima kelti prielaidą, kad OSA medijuoja šį ryšį. Dėl patiriamo nekontroliuojamo potraukio užsiimti tam tikra veikla (šiuo atveju seksu), OSA gali prisidėti prie didesnės tikimybės įsitraukti į rizikingą

seksualinį elgesį, kuris dažnai susijęs su dažnesnėmis intymaus partnerio smurto patirtimis (Seth ir kt., 2010).

1.4. Rizikingas seksualinis elgesys ir intymaus partnerio smurtas

Lytinis elgesys apima visas veiklas, kurios tenkina individo lytinius poreikius (Chawla ir Sarkar, 2019). Nors lytinis elgesys ir seksualumo išraiška yra normalūs reiškiniai, kontekstas, kuriame jie pasireiškia, gali padaryti šias veiklas rizikingomis. Neseniai atliktos sisteminės literatūros apžvalgos rodo, kad trūksta vieningo rizikingo seksualinio elgesio (RSE) apibrėžimo (Chawla ir Sarkar, 2019; Fino ir kt., 2021). Tyrimai rodo, kad RSE didina tikimybę pasireikšti neigiamoms sveikatos ir gerovės pasekmėms, pvz., lytiškai plintančioms infekcijoms (LPI), neplanuotiems nėštumams, įtampai santykiuose su šeima, draugais ar partneriais, taip pat teisinėms ar finansinėms problemoms (Chawla ir Sarkar, 2019; Jaspal, 2019; Jaspal ir kt., 2021; Mirzaei ir kt., 2016). Universitetų studentų tarpe tyrimai daugiausia sutelkia dėmesį į tokį elgesį kaip nesaugūs, atsitiktiniai lytiniai aktai (Bailey ir kt., 2011), nenuoseklus prezervatyvų naudojimas (Pinyaphong ir kt., 2018), įsitraukimas į seksualinius santykius apsvaigus nuo alkoholio (White ir Hingsom, 2013) arba kitų psichiką veikiančių medžiagų (Vivancos ir kt., 2010). Atsižvelgiant į tyrimus, siūloma RSE apibrėžti kaip: „įsitraukimas į seksualinius santykius ankstyvame amžiuje, neapsaugotas analinis/oralinis lytinis aktas, nenuoseklus prezervatyvų naudojimas, lytiniai santykiai su keliais partneriais, nereguliarus seksas už pinigus (arba už kitas išorines paskatas), lytinis aktas su narkotikų vartotojais ar apsvaigus nuo psichiką veikiančių medžiagų, kas gali sukelti LPI (įskaitant ŽIV/AIDS), neplanuotus/ankstyvus nėštumus/jų nutraukimus arba tarpasmeninius, teisinius konfliktus“ (Fino ir kt., 2021).

Tyrimų duomenimis, RSE glaudžiai susijęs su intymaus partnerio smurto patirtimis (IPS). IPS apima fizinę, psichologinę ar seksualinę žalą, kurią sukėlė dabartinis ar buvęs intymus partneris, įskaitant sutuoktinį ar romantišą partnerį (Centers for Disease Control ir Prevention, n.d.). IPS kontekste fizinis smurtas apibrėžiamas kaip tyčiniai fiziniai veiksmai, kurių tikslas yra sukelti žalą, negalią, sužeidimus ar mirtį (Breiding ir kt., 2015). Seksualinis smurtas apibrėžiamas kaip pasikėsinimas arba padarytas veiksmai turint seksualinius ketinimus be laisvanoriško aukos sutikimo (Breiding ir kt., 2015). Psichologinis smurtas apima įvairias elgesio formas, siekiant pažeminti ir kontroliuoti kitą asmenį viešai arba privačiai (Follingstad ir Dehart, 2000). Ekonominis smurtas apibrėžiamas kaip smurtautojų taikomos taktikos, skirtos kontroliuoti ir

stebėti aukos prieigą prie finansinių išteklių bei jų naudojimą, tokiu būdu keldami grėsmę aukos ekonominiam saugumui ir finansinei nepriklausomybei (Adams ir kt., 2008).

IPS patirtys reikšmingai veikia moterų gebėjimą priimti savarankiškus sprendimus dėl savo lytinio elgesio, įskaitant sprendimus, kada, kokio tipo seksu užsiimti ir kokias kontracepcijos priemones naudoti. Vyrų taikomas IPS dažnai siejamas su didesniu spaudimu reikalaujant vaginalinio ir analinio sekso ir moterų sutikimu užsiimti šia seksualine veikla, kad išvengtų savo vyrų pykčio ar galimos fizinės žalos (Hines, 2007; Raj ir kt., 2004). Analinio sekso paplitimas yra didesnis tarp moterų, kurių partneriai prieš jas naudojo fizinį smurtą, pvz., stūmė, griebė, smūgiavo (Lescano ir kt., 2009; Silverman ir kt., 2011). Dėl to priverstiniai lytiniai aktai smurtiniuose santykiuose ženkliai padidina moters riziką užsikrėsti ŽIV ir kitomis LPI (Coker ir kt., 2002; Stockman ir kt., 2013). Tokios IPS situacijos dažnai prisideda prie sumažėjusio gebėjimo derėtis dėl prevencinių elgesio formų, įskaitant prezervatyvų naudojimą, ir gali paskatinti rizikingus elgesio modelius, tokius kaip seksas su keliais partneriais (Campbell ir kt., 2013; McGrane Minton ir kt., 2016; Overstreet ir kt., 2015). Tarp jaunų vyrų, įsitraukiančių į lytinius santykius su vyrais, IPS taip pat susijęs su didesne tikimybe užsiimti nesaugiu seksu (Stults ir kt., 2016).

Teigiamas ryšys tarp NVP ir IPS nustatomas daugelyje tyrimų. Li ir Yu (2019) atlikta meta-analizė parodė, kad visi 4 NVP tipai (fizinis, psichologinis, seksualinis smurtas ir nepriežiūra) buvo susiję su didesne rizika tapti IPS auka. NVP taip pat glaudžiai susijusios su didesne tikimybe patirti ankstyvą pirmą seksualinę patirtį, atsitiktinį nėštumą paauglystėje, užsiimti nesaugiu seksu, turėti kelis (penkis ar daugiau) seksualinius partnerius ir LPI diagnozę (Hughes ir kt., 2017; Wood ir kt., 2022).

Yra keletas priežasčių, kodėl NVP gali būti susijusios su IPS. Socialinio išmokymo teorija teigia, kad tie, kurie patiria dažnas NVP, gali vertinti smurtinius santykius kaip normalų ir priimtina elgesį, tokiu būdu pateisindami smurtą santykiuose (Bandura, 1977; Wareham ir kt., 2009). NVP gali sutrikdyti adaptyvių įveikos įgūdžių vystymąsi, kas gali didinti riziką tapti IPS auka (Berzenski ir Yates, 2010). Nesaugus prierašumas taip pat yra rizikos faktorius, prisidedantis prie įsitraukimo į smurtinius santykius ir apsunkinantis jų palikimą (Ponti ir Tani, 2019). Vaikai, patyrę prievartą, dažnai jaučiasi prastesni už kitus, nemylimi, bejėgiai ir žemos savivertės (Cascardi, 2016). Visos šios savybės silpnina jų gebėjimą pasipriešinti ar atpažinti smurtą/išnaudojimą – dėl to jie tampa lengvais IPS taikiniai (Brooks-Russell ir kt., 2013). Papildomai, NVP gali sukelti

emocinę disreguliaciją, dėl kurios RSE gali būti naudojamas streso įveikai (Espeleta ir kt., 2018; Wekerle ir kt., 2017). Tėvų kontrolės ir priežiūros trūkumas taip pat gali padidinti riziką įsitraukti į RSE paauglystėje (Rodgers ir McGuire, 2012). Be to, vaikai, neturintys palaikančių santykių namuose, gali ieškoti pritarimo kitur, kas didina riziką tapti IPS auka (Hillis ir kt., 2001).

Rizikos veiksniai susiję su IPS yra pakankamai gerai ištirti, tačiau mažiau yra žinoma apie apsauginius veiksnius. Tyrimai apie apsauginius veiksnius rodo, kad, be vyresnio amžiaus, aukštesnio socioekonominio statuso ir santuokos (Capaldi ir kt., 2012; Yakubovich ir kt., 2018), dvasingumas bei socialinė parama turi svarbų vaidmenį IPS aukų atsparumui (Drumm ir kt., 2014; Howell ir kt., 2018; Yick, 2008). Religingumas gali būti svarbus apsauginis veiksnys nuo IPS ir rizikingo seksualinio elgesio dėl savo daugialypio vaidmens formuojant žmonių atsparumą, moralinį pagrindą ir elgesio pasirinkimus. Nors egzistuoja įvairūs apsauginiai veiksniai, religingumas unikaliai integruoja individualius, kultūrinius, santykių ir bendruomenės aspektus, siūlydamas kompleksinę atsparumo mechanizmą. Tyrimai rodo, kad religingumas yra susijęs su mažesne IPS rizika (Ellison ir kt., 2007; Ghodrati ir kt., 2019; Pournaghash-Tehrani ir kt., 2009; Warren, 2015). Kalbant apie seksualinius santykius, religingumas susijęs su vėlesniu seksualiniu debiutu ir mažesniu lytinių partnerių kiekiu – tai pabrėžia jo svarbą lytinių sprendimų priėmimo procese (Koletić ir kt., 2021). Skirtingai nuo kitų apsauginių veiksnių, religingumas ne tik susijęs su socialine parama, bet ir veikia kaip gilus kognityvinis ir emocinis pagrindas, formuojantis vertybes, įveikos mechanizmus ir tarpasmeninius santykius. Atsižvelgiant į jo svarbų vaidmenį tiek IPS atsparumui, tiek seksualinio elgesio reguliavimui, religingumas tampa ypač svarbiu apsauginiu veiksniumi, vertu šios srities tyrėjų dėmesio.

1.5.1. Religingumas: samprata bei vaidmuo romantinių santykių formavime

Universalios religingumo sampratos sukūrimas yra sudėtingas uždavinys, kadangi religingumas apima įvairius aspektus, kurie gali skirtis priklausomai nuo patirties, kultūrinio konteksto ir tikėjimo sistemos. Ankstesni tyrimai dažnai per daug supaprastindavo religingumą, daugiausia dėmesio skirdami religinėms praktikoms (Iddagoda ir Opatha, 2018). Toks požiūris yra problematiškas, nes jame neatsižvelgiama į asmeninio įsitikinimo gilumą ir įvairius kitus būdus, kaip asmenys įsitraukia į savo tikėjimą. Todėl Bergan ir McConatha (2001) siūlė religingumo sampratoje pabrėžti tiek tikėjimo, tiek įsitraukimo į religines praktikas svarbą. Tuo tarpu Adeyemo ir Adeleye (2008) teigia, kad religingumas neatsiejamai susijęs su tikėjimu dievu. Toks

apibrėžimas irgi yra nepakankamas, nes jis neatsižvelgia į neteistines religijas (pvz. budizmas), kuriuose religinis atsidavimas gali būti orientuotas į filosofinius mokymus, o ne į dievo garbinimą. Be to, yra skirtumas tarp susitapatinimo su religija ir aktyvaus jos praktikavimo, nes daugelis žmonių gali formaliai save sieti su tam tikru tikėjimu dėl kultūrinių ar šeimyninių ryšių, tačiau iš tikrųjų nesilaikyti jo principų. Atsižvelgiant į esamų apibrėžimų trūkumus, Iddagoda ir Opatha (2018) pasiūlė religingumą apibrėžti kaip: „tai, kiek asmuo tiki ir garbina atitinkamos religijos įkūrėją, dievus ar deives, praktikuoja atitinkamus mokymus ir dalyvauja atitinkamose veiklose“. Ši platesnė perspektyva leidžia apimti įvairius būdus, kuriais žmonės patiria religingumą skirtingose religijose ir asmeninėse tikėjimo sistemose.

Religingumas reikšmingai paveikia įvairias gyvenimo sritis. Daugelis tyrimų rodo, kad religingumas gali teigiamai prisidėti tiek prie fizinės, tiek psichinės sveikatos, padedant užkirsti kelią ligoms, didinant išgyvenamumo rodiklius ir veikdamas kaip veiksmingas įveikos mechanizmas, ypač tarp pacientų, sergančių gyvybei pavojingomis ligomis (Ahmad ir kt., 2011; Cohen ir kt., 2010; Ivtzan ir kt., 2013; Jim ir kt., 2015; Koenig, 2009). Be to, tyrimai rodo, kad dvasinė/religinė stiprybė gali būti labai svarbi formuojant atsparumą ir apsaugant nuo neigiamo NVP poveikio (Howell ir Miller-Graff, 2014). Taip pat, religingumas susijęs su sumažėjusia narkotikų vartojimo, depresijos ir savižudybės rizika (Guo ir Metcalfe, 2019; Rasic ir kt., 2011).

Religingumas atlieka svarbų vaidmenį ir romantinių santykių palaikyme. Dauguma religinių tradicijų pabrėžia meilės, įsipareigojimo, lojalumo, tarpusavio palaikymo ir atleidimo svarbą. Šie įgūdžiai ir požūrių ypatumai reikšmingai prisideda prie santuokų kokybės ir stabilumo – tyrimai rodo, kad religingumas gerina santuokų kokybę per asmeninę ir bendrą maldą, partnerio religingumą ir dažną dalyvavimą bažnyčios pamaldose (Ellison ir kt., 2010; May ir kt., 2020; Perry, 2015). Pavyzdžiui, dalyvavimas religinėse praktikose koreliuoja su žemesniais skyrybų rodikliais ir didesniu sutuoktinių moraliniu įsipareigojimu (Allgood ir kt., 2009; Ellison ir kt., 2010; Lambert ir Dollahite, 2008). Religingos poros rečiau svarsto apie skyrybas ir dažniau kreipiasi pagalbos, kai susiduria su problemomis (Sullivan, 2001). Tiems, kurie suvokia santuoką kaip dieviško plano dalį ir jaučia Dievo buvimą savo santykiuose, dažniau pasižymi didesniu įsipareigojimu partneriui, gilesniu bendravimu ir santuokiniu intymumu, kas prisideda prie didesnio pasitenkinimo santykiais (Kusner ir kt., 2014).

Tyrimai, nagrinėjantys ryšį tarp religingumo ir prieraišumo stiliaus, rodo, kad religingumas gali sumažinti vengiančio prieraišumo neigiamą poveikį santykių pasitenkinimui (Lopez ir kt., 2011). Asmenys, pasižymintys vengiančiu prieraišumu arba turintys partnerius, kurie vengia artumo, dažnai gali rasti paguodą asmeniniame santykiyje su Dievu ir religinės bendruomenės palaikyme. Religingumas gali padėti sumažinti nepasitenkinimą santykiuose vengiančiai prisirišusiems asmenims ir jų partneriams, tačiau, įdomu, kad nerimastingai prisirišusiems asmenims jis gali dar labiau sustiprinti nepasitenkinimą (Pollard ir kt., 2014). Galimas paaiškinimas – nerimastingai prisirišę suaugusieji gali projektuoti savo nesaugumo jausmus į Dievą ir vertinti savo santykius su Juo kaip nestabilius, nenuspėjamus. Tai gali padidinti jų baimę, perdėtą prisirišimą prie partnerio, pavydą arba net sukelti priešišumą, taip pat prisidėti prie nerealistiškų lūkesčių savo partneriui, dėl kurių jie gali tapti pernelyg kritiški, netolerantiški ir linkę teisti (Lopez ir kt., 2011; Pollard ir kt., 2014).

Bendros religinės veiklos svarbą patvirtina teoriniai pagrindai. Pavyzdžiui, religinių klausimų ir veiklų aptarimas romantiniuose santykiuose gali būti naudingas poroms pagal socialinio įsiskverbimo teoriją (angl. social penetration theory; Altman ir Taylor, 1973), kuri teigia, jog norint, kad santykiai taptų intymesni, asmenys turi giliau atsiverti savo partneriams. Religija yra svarbi tema, kurią poros gali aptarti, ir pagal šios teorijos principus, tokios diskusijos gali padidinti jų pasitenkinimą. Be to, pagal stimulo-vertybių-rolių teoriją (angl. stimulus-value-role theory; Murstein, 1970), santykių pradžioje poros siekia panašumo pagal stimulo atributus, tokius kaip amžius, išvaizda ir išsilavinimo lygis. Laikui bėgant poros siekia panašumo vertybėse, kurios apima požiūrius, politines perspektyvas ir religingumą. Bendras dalyvavimas religinėse praktikose gali būti panašumo vertybėse įrodymas, kuris greičiausiai bus susijęs su padidėjusiu pasitenkinimu santykiais. Taip pat, socialinių mainų teorija (angl. social exchange theory; Burgess ir Huston, 1979) teigia, kad romantiniai santykiai klesti, kai santykių „nauda/atlygis“ pranoksta jų „sąnaudas“. Porų bendras dalyvavimas religinėse praktikose gali būti suvokiamas kaip nauda/atlygis, kuris padidina pasitenkinimą santykiais.

Taigi, religingumas yra kompleksiškas konstruktas, kurį formuoja asmeninė patirtis, kultūrinis kontekstas ir tikėjimo sistema, ir jis reikšmingai veikia ne tik fizinę ir psichinę sveikatą, bet ir romantinių santykių kokybę.

1.5.2. Religingumo sąsajos su rizikingu seksualiniu elgesiu bei intymaus partnerio smurto patirtimis

Religingumas ir seksualumas yra tarpusavyje susiję, kadangi religija gali paveikti svarbius lytinio elgesio pasirinkimus, tokius kaip susilaikymas, kontracepcija, nėštumo nutraukimai ir pan. Religija gali suteikti gaires, kuriomis vadovaujantis formuojami romantiniai santykiai ir seksualinis elgesys. Pavyzdžiui, Judeo-krikščioniškos religijos dažnai pabrėžia susilaikymą nuo lytinių santykių iki santuokos ir gali atgrasyti nuo nesantuokinio, atsiktinio sekso ir gyvenimo kartu iki vedybų (Rostosky ir kt., 2003). Be to, jauni žmonės, dalyvaudami religinėse praktikose gali susitikti su žmonėmis, kurių elgesys ir santykiai tarnauja kaip pavyzdžiai, iš kurių jie gali mokytis (Smith, 2003). Tyrimai rodo, kad artimi santykiai su suaugusiaisiais bendruomenėje yra susiję su mažesne įsitraukimu į ankstyvus lytinius santykius tikimybe (Vesely ir kt., 2004). Taigi, egzistuoja įvairūs būdai, kaip religingumas gali prisidėti prie seksualinio elgesio formavimo.

Religinės normos ir vertybės tyrimuose dažnai siejamos su mažesne RSE tikimybe (Koletić ir kt., 2021; Puzek ir kt., 2012; Rostosky ir kt., 2003). Pastebėta (nors ne visada nuosekliai), kad religingi paaugliai ir jauni suaugusieji rečiau įsitraukia į seksualinę veiklą ankstyvame amžiuje ir dažnai turi mažiau seksualinių partnerių (Chen ir Vanderweele, 2018; Edwards ir kt., 2011; Meier, 2003). Tačiau religinės normos kartais gali turėti įtakos sveikatai, nes jos gali atgrasyti jaunus žmones nuo prezervatyvų naudojimo – tiek tiesiogiai, per neigiamą požiūrį į kontracepciją, tiek netiesiogiai, neskatinant planuoti ir pasiruošti lytiniams santykiams. Tyrimų radiniai šiuo klausimu yra priešaringi – kai kurie tyrimai rodo, kad religingi jaunuoliai rečiau naudoja prezervatyvus (Dodge ir kt., 2005; Peltzer ir kt., 2016; Piper ir kt., 2022), tuo tarpu kiti tyrimai tokių sąsajų neranda (Koletić ir kt., 2021; Puzek ir kt., 2012; Štulhofer ir kt., 2011). Taigi, religingumas gali formuoti jaunų žmonių požiūrį į seksualumą, tačiau jo poveikis ne visada vienareikšmiškai teigiamas – kartais jis gali prisidėti prie rizikingų pasirinkimų. Šis efektas taip pat svarbus analizuojant religingumo ryšį su IPS.

Pastaraisiais metais tyrimai apie romantinius santykius vis dažniau sutelkia dėmesį į religingumo vaidmenį, galintį sumažinti arba kaip tik „įteisinti“ IPS (Renzetti ir kt., 2015). Kai kurie mokslininkai teigia, jog tradicinės ar patriarchalinės religinės ideologijos, pabrėžiančios vyrų dominuojančią poziciją, gali sukurti aplinką, kurioje IPS yra toleruojamas arba nepakankamai pasmerkiamas (Koch ir Ramirez, 2010; Nason-Clark, 2004). Minėtos ideologijos dažnai siejamos

su tradiciniais lyties vaidmenimis, kurie gali prisidėti prie galios disbalanso santykiuose ir padidinti smurto tikimybę (Hoover ir Coats, 2011). Tyrimai rodo, kad asmenys, turintys didesnę „galią“ santykiuose, yra linkę mažiau gerbti savo partnerio teises ir gerovę (Imbrogno ir Imbrogno, 2000). Tačiau tyrimai, nagrinėjantys religijos ir IPS ryšį, nepateikia vieningų įrodymų (Brinkerhoff ir kt., 1992; Ellison ir kt., 1999; Fincham ir May, 2017; Warren, 2015). Kai kurie tyrimai rodo, kad religingi asmenys kaip tik yra mažiau linkę smurtauti šeimoje. Pavyzdžiui, Ellison ir kolegos (1999) nustatė, kad tiek vyrai, tiek moterys, reguliariai dalyvaujantys religinėse pamaldose, buvo mažiau linkę smurtauti prieš partnerį, palyginus su tais, kurie dalyvauja retai/nedalyvauja. Kitas tyrimas, kurį atliko Ellison ir Anderson (2001), nustatė keletą mechanizmų, per kuriuos religingumas gali apsaugoti nuo IPS: socialinė integracija ir parama, mažesnė piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis tikimybė ir mažesnė psichologinių problemų rizika. Net ir statistiškai kontroliuojant šiuos kintamuosius, tyrimas parodė, kad nuolatinis išitraukimas į religines praktikas vis tiek veikia kaip apsauginis veiksnys prieš IPS, tiek vyrams, tiek moterims. Religija gali veikti kaip apsauginis veiksnys, skatinantis altruizmo, pasiaukojimo ir įsipareigojimo šeimos gerovei vertybes, kurios sumažina smurtinio elgesio tikimybę (Ellison ir kt., 1999; Sullivan, 2001). Be to, religiniai mokymai, pabrėžiantys tokias vertybes kaip meilė, atleidimas ir supratimas (pvz., Kristaus mokymas Naujajame Testamente), remiasi įsitikinimu, kad smurtas yra nesuderinamas su religinėmis vertybėmis (Elliott ir kt., 2011). Taip pat, religinės bendruomenės dažnai teikia paramą poroms per pastoracines konsultacijas, seminarus ir patarimus sprendžiant konfliktus, taip dar labiau sumažindamos IPS tikimybę (Ellison ir Anderson, 2001).

Apibendrinant, nors religingumas yra susijęs su mažesne IPS tikimybe, šis santykis yra sudėtingas ir priklauso nuo religinių pažiūrų pobūdžio. Bendras religingumas paprastai koreliuoja su mažesne smurto prieš partnerį rizika, nes skatina empatiją, savikontrolę ir pagarbą kitiems (Ellison ir Anderson, 2001). Tačiau fundamentalistinės religinių mokymų interpretacijos, kurios pabrėžia tradicinius lyčių vaidmenis, gali netiesiogiai sukurti sąlygas, kurios didina IPS tikimybę. Religiniai įsitikinimai paprastai mažina IPS riziką, tačiau jei (dažniausiai) vyras šiuos įsitikinimus interpretuoja tiesmukai, susidaro aplinka, kurioje galimybė smurtauti didėja (Warren, 2015). Todėl svarbu atsižvelgti tiek į apsauginius, tiek į galimus žalingus religinių įsitikinimų aspektus tiriant jų vaidmenį IPS kontekste.

1.6. Tyrimo problema, tikslas, uždaviniai

Atlikta mokslinės literatūros analizė atskleidžia, kad NVP yra reikšmingas rizikos veiksnys, prisidedantis prie suaugusiųjų romantinių santykių dinamikos, prieraišumo formavimo, seksualinės elgsenos ypatumų bei IPS patirčių. Apžvelgti tyrimai rodo, kad asmenys, patyrę smurtą ar nepriežiūrą vaikystėje, dažniau pasižymi nesaugiais prieraišumo stiliais (dėl kurių kyla didesnė tikimybė išsivystyti obsesyvią seksualinę aistrą), jie dažniau įsitraukia į RSE ir smurtinius santykius. Tačiau šie ryšiai yra sudėtingi, nevienareikšmiški ir nepakankamai ištirti, ypač vertinant galimus tarpinius bei apsauginius veiksnius, tokius kaip, pvz., religingumas. Duomenys apie religingumo vaidmenį romantiniuose santykiuose yra priešaringi. Nors kai kurie tyrimai pabrėžia religingumo apsaugines funkcijas, mažinančias riziką patirti smurtą ar įsitraukti į RSE, kiti akcentuoja, kad tam tikros religinės ideologijos gali prisidėti prie smurto toleravimo santykiuose arba rizikingų seksualinių pasirinkimų. Nepakankamai aišku, kaip šie veiksniai tarpusavyje sąveikauja ir kaip religingumas gali keisti ryšį tarp NVP, prieraišumo, seksualinės aistros bei IPS patirčių. Tyrėjai pabrėžia poreikį atlikti kompleksinius tyrimus, kurie padėtų geriau suprasti šias sąsajas (Leonhardt ir kt., 2020; Guilbault ir kt., 2020; Seehuus ir kt., 2015).

Atsižvelgiant į šias problemines sritis, šio tyrimo tikslas - įvertinti, kaip nepalankios vaikystės patirtys, prieraišumo dimensijos, seksualinės aistros stiliai yra susiję su įsitraukimu į rizikingą seksualinį elgesį, intymaus partnerio smurto patirtimis ir religingumu suaugusiųjų romantiniuose santykiuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo dimensijų, seksualinės aistros stilių, rizikingo seksualinio elgesio, intymaus partnerio smurto patirčių ir religingumo tarpusavio sąsajas.

2. Ištirti obsesyvios seksualinės aistros mediacinį poveikį prieraišumo ir rizikingo seksualinio elgesio sąsajai.

3. Nustatyti religingumo moderacinį poveikį ryšiui tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto patirčių.

Remiantis atlikta literatūros analize, iškeltos tokios hipotezės:

1. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja intymaus partnerio smurto patirtis.
2. Obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio.
3. Religingumas moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto patirčių – didesnis religingumas silpnina šį ryšį.

II. METODIKA

2.1. Tyrimo dalyviai

Tyrimo dalyvavo 248 respondentai, surinkti patogiosios atrankos principu. Anketa buvo platinama per Facebook socialinę platformą, elektroninį paštą. Buvo gautas visų dalyvių informuotas sutikimas (priedas C).

Tyrimo dalyvavusių moterų skaičius – 197 (79.4%), vyrų – 49 (19.8%), 2 respondentai (0.8%) nurodė savo lytį kaip „Kita“. Tyrimo dalyvių amžius svyruoja nuo 18 iki 35 metų, amžiaus vidurkis – 25 metai (SD = 5.1). Kiek daugiau nei pusė tyrimo dalyvių (51.2%) yra įgiję aukštąjį (koleginį, universitetinį) išsilavinimą, 8.5% profesinį, 37.5% vidurinį ir 2.8% pagrindinį. Didžioji respondentų dalis šiuo metu dirba (41.1%), 24.6% dirba ir studijuoja, 21.8% studijuoja, 6.5% yra motinystės/tėvystės atostogose, 6% laikinai nedirba/ieško darbo. Pagal šeimyninę padėtį didžioji dalis tyrimo dalyvių yra nevedę/netekėjusios, bet turi romantinį (-ę) partnerį (-ę) (47.2%), kiek mažesnė dalis yra nevedę/netekėjusios ir šiuo metu neturi romantinio (-ės) partnerio (-ės) (29%), 22.2% yra vedę/ištekėjusios, o 1.6% imties yra išsiskyrę (-usios) su sutuoktiniu (-e). Pirmosios seksualinės patirties amžiaus vidurkis imtyje – 18 metų (SD = 2.7), 11.3% dalyvių nėra turėję seksualinių patirčių.

2.2. Duomenų rinkimo ir kintamųjų įvertinimo būdai

Siekiant nagrinėti ryšius tarp nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo dimensijų, seksualinės aistros stilių, įsitraukimo į rizikingą seksualinį elgesį, intymaus partnerio smurto patirčių ir religingumo suaugusiųjų romantiniuose santykiuose buvo sukurta anketa, kurią sudarė septyni klausimynai.

Vaikystės traumų trumpasis klausimynas (angl. Childhood Trauma Questionnaire – Short Form, CTQ-SF; Bernstein ir kt., 2003). Tai yra paaugliams ir suaugusiems taikomas retrospektyvus savistaba paremtas klausimynas, kurį sudaro 28 teiginiai. Jis skirtas įvertinti penkių tipų traumuojančias vaikystės patirtis: 1) emocinę prievartą, 2) fizinę nepriežiūrą, 3) seksualinę prievartą, 4) emocinę nepriežiūrą ir 5) fizinę prievartą. Klausimynas taip pat turi validumo skalę, naudojamą siekiant aptikti polinkį minimizuoti arba neigti patirtą traumą. Subskalėse surinkti aukštesni balai rodo didesnę patirtą atitinkamos prievartos formos laipsnį.

- Emocinės prievartos subskalę sudaro 5 teiginiai, pvz.: „Mano šeimos nariai vadindavo mane "kvailu (-a)", "tinginiu (-e)", "bjauriu (-ia)" ar pan.“.
- Fizinės nepriežiūros subskalę sudaro 5 teiginiai (kur 2 ir 26 teiginiai – „atvirkštiniai“), pvz.: „Neturėjau pakankamai maisto“.
- Seksualinės prievartos subskalę sudaro 5 teiginiai, pvz.: „Kažkas bandė mane seksualiai paliesti arba vertė mane liesti juos“.
- Emocinės nepriežiūros subskalę sudaro 5 teiginiai (kur 5, 7, 13, 19, 28 teiginiai – „atvirkštiniai“), pvz.: „Mano šeimoje buvo asmuo, kuris man padėjo jaustis svarbiu (-ia) ar ypatingu (-a)“.
- Fizinės prievartos subskalę sudaro 5 teiginiai, pvz.: „Buvau baudžiamas (-a) diržu, laidu, pagaliu ar kitu kietu daiktu“.
- Validumo skalę sudaro 3 teiginiai, pvz.: „Mano vaikystė buvo tobula“. Jei atsakant pažymima „Labai dažnai“ – tai prilygsta 1 taškui. Jei pasirenkami kiti atsakymai – tai prilygsta 0. Didžiausias galimas balas yra 3 (Hagborg, Kalin ir Gerdner, 2022).

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija ir prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie kiekvieno teiginio pateikiama 5 balų Likerto skalė: 1 – Niekada; 2 – Retai; 3 – Kartais; 4 – Dažnai; 5 – Labai dažnai.

Atskirų vaikystės traumų subskalių patikimumo koeficientai varijuoja nuo .61 iki .92 (Bernstein ir kt., 2003). Šiame darbe gauti patikimumo koeficientai emocinės prievartos subskalei – .87, fizinės prievartos – .82, emocinės nepriežiūros – .91, fizinės nepriežiūros – .67. Šios metodikos validumas buvo patvirtintas kelių autorių (Bernstein ir kt., 2003; Dovran ir kt., 2013; Hagborg ir kt., 2022; Hernandez ir kt., 2013; Karos ir kt., 2014). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

CTQ-SF klausimynas yra atviros prieigos, autoriai leidžia laisvai naudoti, versti ir modifikuoti skalę. Klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba.

Artimų santykių patirties trumpasis klausimynas (angl. Experience in Close Relationship Scale – Short Form (ECR-S); Wei ir kt., 2007). Ši skalė yra skirta įvertinti prieraišumo nerimo ir vengimo dimensijų išreikštumą (t. y., kiek tyrimo dalyvis jaučiasi saugiai/nesaugiai dėl savo romantinio partnerio prieinamumo ir reagavimo į poreikius, bei kiek jam patogus/nepatogus kurti artimą ryšį su partneriu ir priklausyti nuo jo). Skalę sudaro 12 teiginių.

- Nerimo subskalę sudaro 6 teiginiai (kur 8 teiginys – „atvirkštinis“), pvz.: „Man reikalingas nuolatinis patikinimas, kad partneris (-ė) mane myli“. Su prieraišumu susijusio nerimo rodiklis yra atsakymų į teiginius vidurkis. Didesnis balas rodo aukštesnį su prieraišumu susijusį nerimo lygį.
- Vengimo subskalę sudaro 6 teiginiai (kur 1, 5 ir 9 teiginiai – „atvirkštiniai“), pvz.: „Stengiuosi per daug nesuartėti su savo partneriu (-e)“. Su prieraišumu susijusio vengimo rodiklis yra atsakymų į teiginius vidurkis. Didesnis balas rodo aukštesnį su prieraišumu susijusį vengimo lygį.

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija, prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie kiekvieno teiginio pateikiama 7 balų Likerto skalė: 1 – Visiškai nesutinku; 2 – Nesutinku; 3 – Iš dalies nesutinku; 4 – Nei sutinku, nei nesutinku; 5 – Iš dalies sutinku; 6 – Sutinku; 7 – Visiškai sutinku.

Nerimo ir vengimo subskalių patikimumo koeficientai varijuoja nuo .78 iki .84 (Wei ir kt., 2007). Šiame darbe gauti patikimumo koeficientai prieraišumo nerimo subskalei – .65, vengimo – .79. Šios metodikos validumas buvo patvirtintas kelių autorių (Brugnera ir kt., 2019; Lafontaine ir kt., 2015; Lee ir kt., 2023; Wei ir kt., 2007). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

ECR-S klausimynas yra atviros prieigos, autoriai leidžia laisvai naudoti, versti ir modifikuoti skalę. Klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba.

Seksualinės aistros skalė (angl. Sexual passion scale; Philippe ir kt., 2017). Ši 6 teiginių skalė yra skirta seksualinės aistros tipui nustatyti. Tyrimo metu taikoma siekiant įvertinti tyrimo dalyvių harmoningos ir obsesyvios seksualinės aistros įverčius.

- Harmoningos aistros subskalę sudaro 3 teiginiai, pvz.: „Seksas dera su kita veikla mano gyvenime“. Harmoningos seksualinės aistros rodiklis yra atsakymų į teiginius vidurkis.
- Obsesyvios aistros subskalę sudaro 3 teiginiai, pvz.: „Jaučiu beveik nesuvaldomą potraukį seksui“. Obsesyvios seksualinės aistros rodiklis yra atsakymų į teiginius vidurkis.

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija, prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie kiekvieno teiginio pateikiama 7 balų Likerto skalė: 1 – Visiškai

nesutinku; 2 – Nesutinku; 3 – Iš dalies nesutinku; 4 – Nei sutinku, nei nesutinku; 5 – Iš dalies sutinku; 6 – Sutinku; 7 – Visiškai sutinku.

Obsesyvios ir harmoningos seksualinės aistros subskalių patikimumo koeficientai varijuoja nuo .82 iki .83 (Philippe ir kt., 2017). Šiame darbe gauti patikimumo koeficientai obsesyvios aistros subskalei – .76, harmoningos – .81. Šios metodikos validumas buvo patvirtintas kelių autorių (Marsh ir kt., 2013; Philippe ir kt., 2017; Vallerand ir kt., 2003). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

Leidimas naudoti ir versti seksualinės aistros skalę gautas iš prof. Frederick L. Philippe (žr. priedą A). Klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba.

Rizikingo seksualinio elgesio skalė (angl. The Sexual Risk Behaviors Scale (SRBS); Fino ir kt., 2021). Ši 5 teiginių skalė taikoma siekiant įvertinti tyrimo dalyvių įsitraukimą į rizikingą seksualinį elgesį.

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija ir prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie kiekvieno teiginio pateikiama 5 balų Likerto skalė: 1 – Niekada; 2 – Retai; 3 – Kartais; 4 – Dažnai; 5 – Labai dažnai.

Autorių nurodytas skalės patikimumo koeficientas yra $\alpha = .76$ (Fino ir kt., 2021). Rizikingo seksualinio elgesio skalės patikimumo koeficientas šiame tyrime yra $\alpha = .60$. Šios metodikos validumas buvo patvirtintas kelių autorių (Fino ir kt., 2021; Landa-Blanco ir kt., 2024). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

Leidimas naudoti ir versti rizikingo seksualinio elgesio skalę gautas iš dr. Emanuele Fino (žr. priedą B). Klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba.

Intymaus partnerio smurto rūšių ir dažnumo sąrašas (angl. The checklist for frequency of IPV; Žukauskienė ir kt., 2021). Šis 21 teiginio sąrašas taikomas siekiant įvertinti tyrimo dalyvių patirtas intymaus partnerio smurtinio elgesio formas (psichologinė, ekonominė, fizinė ir seksualinė).

- Psichologinio smurto subskalę sudaro 8 teiginiai, pvz.: „Ižveidinėjo, žemino (pvz., sakė, kad esu nepakankamai geras (-a), bjaurus (-i), kvailas (-a), niekam nereikalingas (-a) ar pan.).

- Ekonominio smurto subskalę sudaro 5 teiginiai, pvz.: „Ėmė pinigų iš mano rankinės, piniginės, banko sąskaitos be mano leidimo ar žinios“.
- Fizinio smurto subskalę sudaro 5 teiginiai, pvz.: „Mušė ranka ar kumščiu“.
- Seksualinio smurto subskalę sudaro 3 teiginiai, pvz.: „Intymiai lietė man to nenorint“.

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija, prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie kiekvieno teiginio pateikiama 8 balų Likerto skalė: 0 – Su manimi taip nebuvo elgiamasi; 1 – Tai buvo vienkartinis atvejis; 2 – Kartą per metus ir rečiau; 3 – Kelis kartus per metus; 4 – Kartą per mėnesį; 5 – Kelis kartus per mėnesį; 6 – Kiekvieną savaitę; 7 – Kasdien.

Žukauskienė ir kt. (2021) gauti patikimumo koeficientai subskalėse svyravo nuo .81 iki .90. Šiame darbe gauti patikimumo koeficientai psichologinio smurto subskalei – .88, ekonominio – .79, fizinio – .91 seksualinio – .93. Ankstesniuose tyrimuose skalė parodė priimtina struktūrinį validumą (Bakaitytė ir kt., 2022). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

Leidimas naudoti intymaus partnerio smurto rūšių ir dažnumo sąrašą gautas iš prof. dr. Ritos Žukauskienės.

Duke universiteto religingumo indeksas (angl. The Duke University Religion Index (DUREL); Koenig ir kt., 2010). Ši 5 teiginių skalė taikoma siekiant įvertinti tyrimo dalyvių religingumą. Instrumentas vertina tris pagrindines religingumo dimensijas: organizacinė religinė veikla (pvz.: lankymasis religinėse apeigose, dalyvavimas maldos grupėse, Šventojo Rašto studijų grupėse ir kt.), neorganizacinė religinė veikla (pvz.: privati malda, Šventojo Rašto studijos, religinių radijo laidų klausymas ir kt.) ir vidinis (subjektyvus) religingumas (asmeninis religinis įsipareigojimas, motyvacija ir pan.).

- Organizacinės religinės veiklos subskalę sudaro 1 teiginys, pvz.: „Kaip dažnai lankotės bažnyčioje ar kituose religiniuose susirinkimuose?“

Tyrimo dalyviams pateikiama trumpa raštiška instrukcija, prašoma pažymėti vieną labiausiai tinkantį įvertinimą. Prie teiginio pateikiama 6 balų Likerto skalė: 1 – Niekada; 2 – Kartą per metus ar rečiau; 3 – Kelis kartus per metus; 4 – Kelis kartus per mėnesį; 5 – Kartą per savaitę; 6 - Daugiau nei kartą per savaitę.

- Neorganizacinės religinės veiklos subskalę sudaro 1 teiginys, pvz.: „Kaip dažnai skiriate laiko asmeninei religinei veiklai, pavyzdžiui: maldai, meditacijai ar Biblijos skaitymui?“

Prie teiginio pateikiama 6 balų Likerto skalė: 1 – Retai arba niekada; 2 – Kelis kartus per mėnesį; 3 – Kartą per savaitę; 4 - Du ar daugiau kartų per savaitę; 5 – Kasdien; 6 – Dažniau nei kartą per dieną.

- Vidinio (subjektyvaus) religingumo subskalę sudaro 3 teiginiai, pvz.: „Mano religiniai įsitikinimai yra mano požiūrio į gyvenimą pagrindas“.

Prie teiginio pateikiama 5 balų Likerto skalė: 1 – Tikrai netiesa; 2 – Labiau netiesa, negu tiesa; 3 – Nesu tikras/-a; 4 – Labiau tiesa, nei netiesa; 5 – Tikrai tiesa. Remiantis tarptautiniais instrumento validavimo tyrimais, DUREL skalės struktūra gali skirtis priklausomai nuo kultūrinio konteksto – mažiau religingų Vakarų šalių kontekstuose (pvz., Vokietija, Lenkija, Kanada, Ispanija, Ukraina) geriausiai tinka vienfaktorinis modelis, apimantis bendrą religingumo indeksą, o labiau religingose šalyse (Afrikos, Azijos šalys) dažniau pasiteisina dviejų faktorių struktūra (vidinis religingumas ir religinė veikla). Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva kultūriškai arčiausia šalims, kuriose vienfaktorinis modelis pasirodė tinkamiausias, šiame tyrime bus naudojamas bendras religingumo skalės įvertis, atskiros subskalės nebus nagrinėjamos (Dobrowolska ir kt., 2016; Toscanelli ir kt., 2022). Prieš apskaičiuojant bendrą religingumo balą visų teiginių įverčiai buvo standartizuoti (z-reikšmės). Tai leido užtikrinti, kad kiekvienas skalės teiginys turėtų vienodą svorį ir būtų galima apskaičiuoti bendrą religingumo indeksą.

Koenig ir Büssing (2010) praneša apie aukštą bendrą DUREL skalės patikimumą ($\alpha = .78-.91$), šiame darbe bendras skalės patikimumo koeficientas yra $\alpha = .90$. Šios metodikos validumas buvo patvirtintas kelių autorių (Esat ir kt., 2021; Koenig ir Büssing, 2010; Lace ir Handal, 2018; Toscanelli ir kt., 2022). Taigi, galima teigti, kad metodika yra validi.

Duke universiteto religingumo indeksas yra atviros prieigos, autoriai leidžia laisvai naudoti, versti ir modifikuoti skalę. Klausimynas buvo išverstas į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba.

Demografiniai klausimai. Anketoje naudotais demografiniais klausimais buvo siekiama išsiaiškinti respondentų lytį, amžių, išsilavinimą, šeimyninę padėtį, darbo/studijų statusą bei kokio amžiaus tyrimo dalyviai turėjo pirmą seksualinę patirtį.

Klausimynai nesusiję su traumuojančiomis patirtimis (vertinantys prieraišumą, seksualinės aistros tipus ir religingumą) bei demografiniai klausimai buvo pateikiami tyrimo pradžioje, siekiant išvengti tyrimo dalyvių stipraus emocinio poveikimo ir galimai iš to kilusio tolesnio pildymo šališkumo.

2.3. Tyrimo eiga

Atlikus mokslinės literatūros analizę, išsirinkus tinkamus instrumentus ir gavus iš autorių leidimus juos naudoti ir versti, instrumentai buvo išversti į lietuvių kalbą su kalbos redaktoriaus pagalba. Galutinės metodikų vertimų versijos buvo sudarytos po aptarimo su baigiamojo darbo vadove.

Gavus Mykolo Romerio universiteto Psichologijos instituto etikos komiteto pritarimą (Priedas C), pirmiausia buvo atliktas pilotinis tyrimas, siekiant patikrinti pasirinktų instrumentų tinkamumą, jų patikimumo koeficientus (Priedas D) bei tyrimo dizainą. Pilotinis tyrimas, taip pat kaip ir pagrindinis tyrimas, buvo atliekamas internetu, dalinantis kvietimu dalyvauti tyrime Facebook socialiniame tinkle, siunčiant anketos nuorodą į elektroninius paštus. Pilotiniame tyrime dalyvavo 118 respondentų.

Tyrimo imčiai buvo taikytas amžiaus ribojimas (18-35), todėl 15 anketų, kurias užpildė amžiaus kriterijų neatitinkantys asmenys, buvo pašalintos. Tolimesniems skaičiavimams naudotos 248 anketos. Duomenų analizei buvo taikytos SPSS bei Mplus programinės įrangos.

Tyrimo duomenų apdorojimui buvo taikomi keli statistiniai metodai. Pirmiausia buvo apskaičiuoti visų klausimynų ir jų subskalių patikimumo koeficientai (Cronbacho alfa). Toliau buvo paskaičiuota aprašomoji statistika (vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, ir kintamųjų tarpusavio sąsajų analizė). Pagrindiniu duomenų analizės metodu buvo pasirinkta takų analizė, kuri leido ištirti tiek tiesioginius, tiek netiesioginius ryšius tarp kintamųjų. Siekiant nustatyti, ar sukurtas statistinis modelis atitinka duomenis ir teorinį pagrindą, buvo naudojami standartiniai modelio tinkamumo rodikliai, tokie kaip χ^2 testas, CFI, RMSEA ir TLI. Takų analizė buvo naudojama siekiant patikrinti hipotezes apie mediaciją ir moderaciją, taip pat nustatyti ryšius tarp nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo dimensijų, seksualinės aistros stilių, rizikingo seksualinio elgesio, intymaus partnerio smurto patirčių ir religingumo.

III. TYRIMO REZULTATAI

3.1. Kintamųjų tarpusavio ryšiai

Siekiant nustatyti, kokius kriterijus naudoti atliekant statistinę duomenų analizę, buvo patikrinta, ar kintamieji atitinka normalųjį skirstinį. Tam buvo naudojami Shapiro Wilk testas bei asimetrijos ir eksceso koeficientai. Rezultatai parodė, jog skalių rezultatai neatitinka normaliojo skirstinio (1 lentelė). Todėl tolimesnei koreliacinei analizei buvo naudojami neparametriniai statistiniai kriterijai.

1 lentelė. Skalių normalumo vertinimo rezultatai.

	S	K	Shapiro-Wilk
			p
Emocinis smurtas (NVP)	.66	-.57	<.001
Fizinis smurtas (NVP)	1.87	3.74	<.001
Emocinis apleistumas (NVP)	.48	-.77	<.001
Fizinis apleistumas (NVP)	1.32	1.27	<.001
Psichologinis smurtas (IPS)	1.60	1.82	<.001
Ekonominis smurtas (IPS)	4.57	23.52	<.001
Fizinis smurtas (IPS)	4.14	18.21	<.001
Seksualinis smurtas (IPS)	2.65	6.40	<.001
Religingumas	.74	-.487	<.001
Riziking_seks_elg	-2.46	4.09	<.001
Harmoninga seks.aistra	-.53	-.48	<.001
Obsesyvi seks.aistra	1.17	.859	<.001
Prieraišumo vengimas	.71	-.14	<.001
Prieraišumo nerimas	.21	-.56	.015

Siekiant atskleisti nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo dimensijų, seksualinės aistros stilių, rizikingo seksualinio elgesio, intymaus partnerio smurto patirčių ir religingumo tarpusavio sąsajas, buvo atlikta koreliacinė analizė (naudojant Spearman koreliacijos koeficientą). Išsamūs rezultatai pateikiami 2 lentelėje.

2 lentelė. Kintamųjų vidurkiai, standartiniai nuokrypiai ir koreliacijų matrica.

Kintamasis	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	M	SD
1. NVP_em_smurtas	–														2.38	1.22
2. NVP_fizin_smurtas	.57*	–													1.62	0.79
3. NVP_em_ableistumas	.74**	.41**	–												2.38	1.05
4. NVP_fiz_ableistumas	.42**	.30**	.62**	–											1.61	0.68
5. Prieraišumo nerimas	.40**	.19**	.31**	.15*	–										3.90	1.16
6. Prieraišumo vengimas	.15*	.14*	.26**	.19**	.23**	–									2.57	1.15
7. Obsesyvi seks.aistra	.03	–.02	.03	.10	.21**	.15*	–								2.27	1.25
8. Harmoninga seks.aistra	.06	–.04	–.05	–.07	–.06	–.27**	.21**	–							4.72	1.51
9. Riziking_seks_elg	.05	.05	.08	.03	.04	–.08	.14*	.16*	–						1.47	0.51
10. IPS_psichologinis	.29**	.29**	.21**	.15*	.30**	.14*	–.00	–.11	.18**	–					1.11	1.33
11. IPS_ekonominis	.20**	.31**	.13*	.17**	.17**	.08	.05	–.09	.17**	.39**	–				0.21	0.67
12. IPS_fizinis	.25**	.25**	.13*	.15*	.17**	.03	.05	–.06	.14*	.53**	.34**	–			0.29	0.89
13. IPS_seksualinis	.29**	.28**	.21**	.17**	.26**	.25**	.03	–.18**	.11	.53**	.29**	.49**	–		0.62	1.43
14. Religingumas	–.23**	–.11	–.21**	–.08	–.08	.06	–.04	.04	–.10	.02	.07	–.08	–.03	–	2.38	1.22

Pastaba. N = 248. *p < .05. **p < .01.

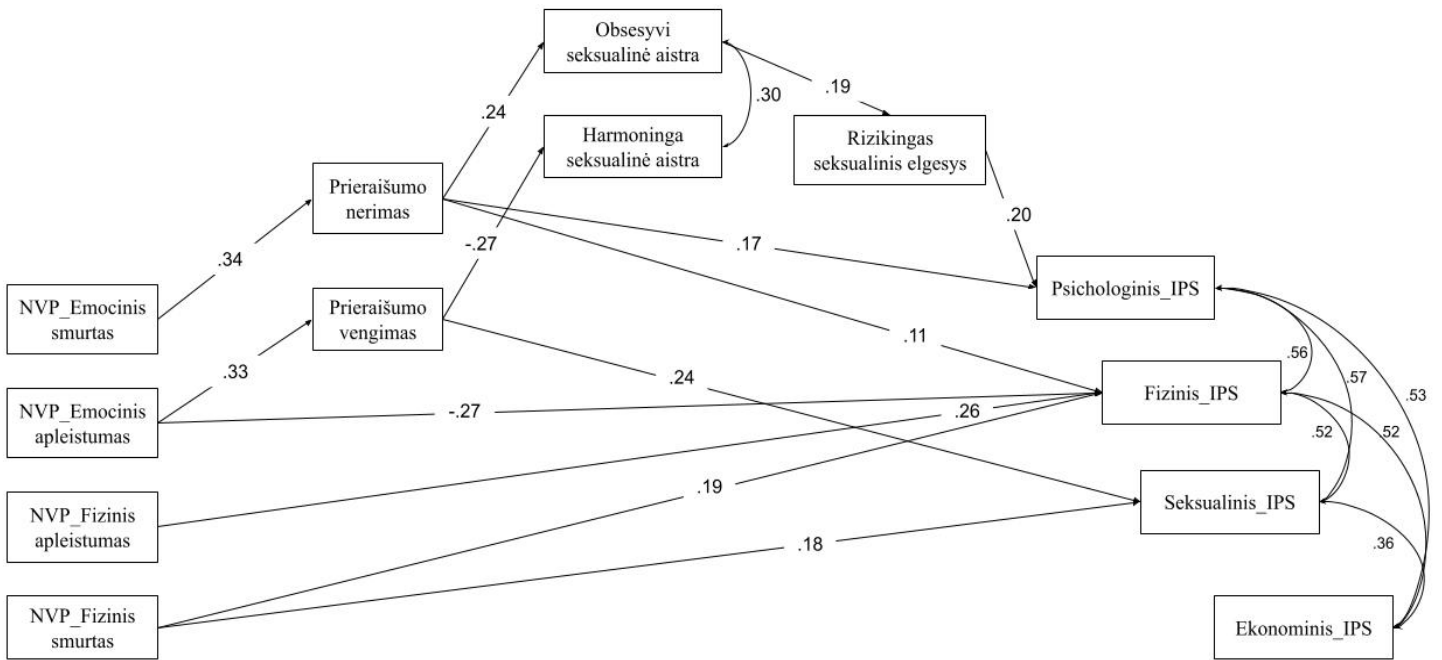
Stipriausi teigiami ir statistiškai reikšmingi ryšiai nustatyti tarp vaikystėje patirto emocinio smurto ir emocinio apleistumo bei fizinio smurto. Tai reiškia, kad skirtingos NVP patirtys dažnai egzistuoja kartu. Tarp visų NVP ir IPS tipų stebimi teigiami, silpni, bet statistiškai reikšmingi ryšiai – ryškiausi tarp emocinio, fizinio smurto vaikystėje ir psichologinio bei seksualinio smurto suaugusiųjų santykiuose. Tai rodo, kad žmonės, vaikystėje patyrę emocinį ar fizinį smurtą, dažniau patiria įvairių formų smurtą ir suaugusiųjų santykiuose, ypač psichologinį ir seksualinį. Prieraišumo nerimas teigiamai koreliuoja su visais NVP ir IPS rodikliais bei obsesyvia seksualine aistra, tai reiškia, kad asmenys, turintys aukštesnį prieraišumo nerimo lygį, dažniau patyrė NVP ir IPS, bei pasižymi labiau neadaptiviu, sunkiau kontroliuojamu seksualumu. Prieraišumo vengimas taip pat teigiamai siejasi su visais NVP tipais ir psichologiniu bei seksualiniu IPS, tačiau neigiamai susijęs su harmoninga seksualine aistra, t.y., asmenys, turintys aukštesnį prieraišumo vengimo lygį, dažniau patyrė NVP ir tam tikrus IPS tipus, bei patiria sunkumus kuriant adaptivų, harmoningą seksualinį ryšį su romantiniais partneriais. Taip pat nustatyta, kad tiek obsesyvi, tiek harmoninga seksualinė aistra yra silpnai teigiamai susijusios su rizikingu seksualiniu elgesiu, o religingumas neigiamai siejasi su fiziniu smurtu ir emociniu apleistumu vaikystėje, kas gali reikšti, kad religingi asmenys mažiau patiria tokio pobūdžio NVP, arba gali reikšti, kad patirtos vaikystės traumos mažina religingumą.

3.2. Nepalankių vaikystės patirčių sąsajos su intymaus partnerio smurto patirtimis

Siekiant analizuoti ryšius tarp NVP, prieraišumo dimensijų, seksualinės aistros stilių, rizikingo seksualinio elgesio, IPS ir religingumo, bei patikrinti 1-ąją hipotezę, teigiančią, kad NVP prognozuoja IPS patirtis, buvo atlikta takų analizė (angl. path analysis). Šis statistinis metodas leidžia vienu metu analizuoti kelias regresines lygtis ir įvertinti bendro modelio tinkamumą duomenims.

Sukurtas bendras teoriniu pagrindu paremtas modelis, kuriame numatyta, kad IPS patirtys yra prognozuojamos NVP tipais, rizikingu seksualiniu elgesiu bei prieraišumo nerimo ir vengimo dimensijomis. Tuo tarpu rizikingas seksualinis elgesys prognozuojamas obsesyvia seksualine aistra, prieraišumo dimensijomis bei NVP tipais. Taip pat modelyje numatyta, kad abu seksualinės aistros stiliai prognozuojami prieraišumo nerimu ir vengimu, o prieraišumo dimensijos prognozuojamos NVP (1 paveikslas). Sukurtas modelis gerai atitiko duomenis $\chi^2(18) = 26.52, p = .09, CFI = .981, TLI = .922, RMSEA = .044 [.000, .077], SRMR = .030$.

1 paveikslas. Bendro modelio takų analizės rezultatai.

Pastabos. N = 248. Pateikiami standartizuoti beta koeficientai ir koreliacijų koeficientai. Nurodyti tik statistiškai reikšmingi ryšiai.

Rezultatai parodė, kad vaikystėje patirtas emocinis smurtas reikšmingai prognozavo prieraišumo nerimą, o emocinis apleistumas – prieraišumo vengimą, kas rodo, kad vaikystėje patirtos emocinio smurto formos prisideda prie nesaugaus prieraišumo formavimo suaugystėje. Be to, fizinis apleistumas ir smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozavo fizinį IPS suaugusiųjų santykiuose, fizinis smurtas vaikystėje taip pat prognozavo ir seksualinį IPS, tai reiškia, kad vaikystėje patirtas smurtas ir nepriežiūra didina fizinio ir seksualinio IPS riziką suaugus. Emocinis apleistumas neigiamai prognozavo fizinį IPS, tai reiškia, kad didesnis emocinis apleistumas vaikystėje susijęs su mažesne fizinio IPS rizika suaugus. Prieraišumo nerimas prognozavo obsesyvią seksualinę aistrą, obsesyvi seksualinė aistra prognozavo rizikingą seksualinį elgesį, o šis prognozavo psichologinį IPS, t.y. prieraišumo nerimu pasižymintiems žmonėms dažniau būdinga obsesyvi seksualinė aistra, kuri gali didinti riziką įsitraukti į RSE, o šis gali prisidėti prie psichologinio smurto patirčių intymiuose santykiuose. Prieraišumo nerimas taip pat tiesiogiai prognozavo psichologinį ir fizinį IPS, o prieraišumo vengimas – seksualinį IPS, tai reiškia, kad tiek prieraišumo nerimo, tiek vengimo dimensijos yra susijusios su smurto patyrimo porų santykiuose rizika. Prieraišumo vengimas neigiamai susijęs su harmoninga aistra, kas reiškia, jog

prieraišumo vengimu pasižymintiems žmonėms yra sunkiau išsiugdyti harmoningą seksualinę aistrą intymiuose santykiuose.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad 1 hipotezė, teigianti, kad nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja intymaus partnerio smurto patirtis, pasitvirtino iš dalies: fizinis apleistumas ir fizinis smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozavo fizinį IPS suaugusiųjų santykiuose, fizinis smurtas vaikystėje prognozavo ir seksualinį IPS, o emocinis apleistumas neigiamai prognozavo fizinį IPS, tačiau reikšmingų sąsajų tarp kitų NVP ir IPS formų nenustatyta.

3.3. Obsesyvi seksualinė aistra kaip mediatorius tarp nesaugaus prieraišumo ir rizikingo seksualinio elgesio

Tyrimu buvo siekiama patikrinti 2-ąją hipotezę ir nustatyti, kaip obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp nesaugaus prieraišumo (prieraišumo nerimo ir vengimo dimensijomis) ir rizikingo seksualinio elgesio. Pirmiausia buvo atlikta modelio tinkamumo duomenims analizė, kurios metu paaiškėjo, kad modelis yra tinkamas duomenims ($\chi^2(18) = 29.44, p = .04, CFI = .98, TLI = .92, RMSEA = .05 [.01, .08], SRMR = .03$). Iš viso yra paaiškinama 6.3 procentų mediatoriaus (obsesyvi seksualinė aistra) sklaidos ir 9.3 procentų priklausomo (rizikingas seksualinis elgesys) kintamojo sklaidos. Takų analizės rezultatai su prieraišumo nerimu pateikiami 3 lentelėje.

3 lentelė. Mediacinio modelio kelių koeficientai.

		β	SE	95% Pasikliautinis intervalas		
				ŽV	AV	
Prieraišumo nerimas	→	Obsesyvi seksualinė aistra	0.24	0.06	0.11	0.36
Obsesyvi seksualinė aistra	→	Rizikingas seksualinis elgesys	0.19	0.09	0.03	0.35
Prieraišumo nerimas	→	Rizikingas seksualinis elgesys	0.00	0.08	-0.15	0.16

Pastabos. ŽV – žemutinė vertė, AV – aukštutinė vertė.

Pasitelkus savirankos (angl. bootstrap) 95% pasikliautinius intervalus, rasta, kad netiesioginis efektas tarp X (prieraišumo nerimas) ir Y (rizikingas seksualinis elgesys) per M (obsesyvi seksualinė aistra) yra reikšmingas (4 lentelė).

4 lentelė. Tiesioginis ir netiesioginis efektas.

Efektas	Etiketė	β	SE	95% Pasikliautinis intervalas	
				ŽV	AV
Netiesioginis	$a \times b$	0.05	0.03	0.00	0.10
Tiesioginis	c	0.00	0.08	-0.15	0.16

Pastabos. ŽV – žemutinė vertė, AV – aukštesnė vertė.

Tyrimo rezultatai parodė, kad obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio. Tai reiškia, kad asmenys, pasižymintys aukštesniu prieraišumo nerimu, gali būti labiau linkę į obsesyvią seksualinę aistrą, dėl kurios gali didėti rizika įsitraukti į rizikingą seksualinį elgesį.

Takų analizės rezultatai su prieraišumo vengimu pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Mediacinio modelio kelių koeficientai.

			β	SE	95% Pasikliautinis intervalas	
					ŽV	AV
Prieraišumo vengimas	→	Obsesyvi seksualinė aistra	0.07	0.06	-0.05	0.19
Obsesyvi seksualinė aistra	→	Rizikingas seksualinis elgesys	0.19	0.09	0.03	0.35
Prieraišumo vengimas	→	Rizikingas seksualinis elgesys	0.03	0.08	-0.14	0.18

Pastabos. ŽV – žemutinė vertė, AV – aukštesnė vertė.

Pasitelkus savirankos (angl. bootstrap) 95% pasikliautinius intervalus, rasta, kad netiesioginis efektas tarp X (prieraišumo vengimas) ir Y (rizikingas seksualinis elgesys) per M (obsesyvi seksualinė aistra), yra nereikšmingas (6 lentelė).

6 lentelė. Tiesioginis ir netiesioginis efektas.

Efektas	Etiketė	β	SE	95% Pasikliautinis intervalas	
				ŽV	AV
Netiesioginis	$a \times b$	0.01	0.01	-0.01	0.05
Tiesioginis	c	0.03	0.08	-0.14	0.18

Pastabos. ŽV – žemutinė vertė, AV – aukštesnė vertė.

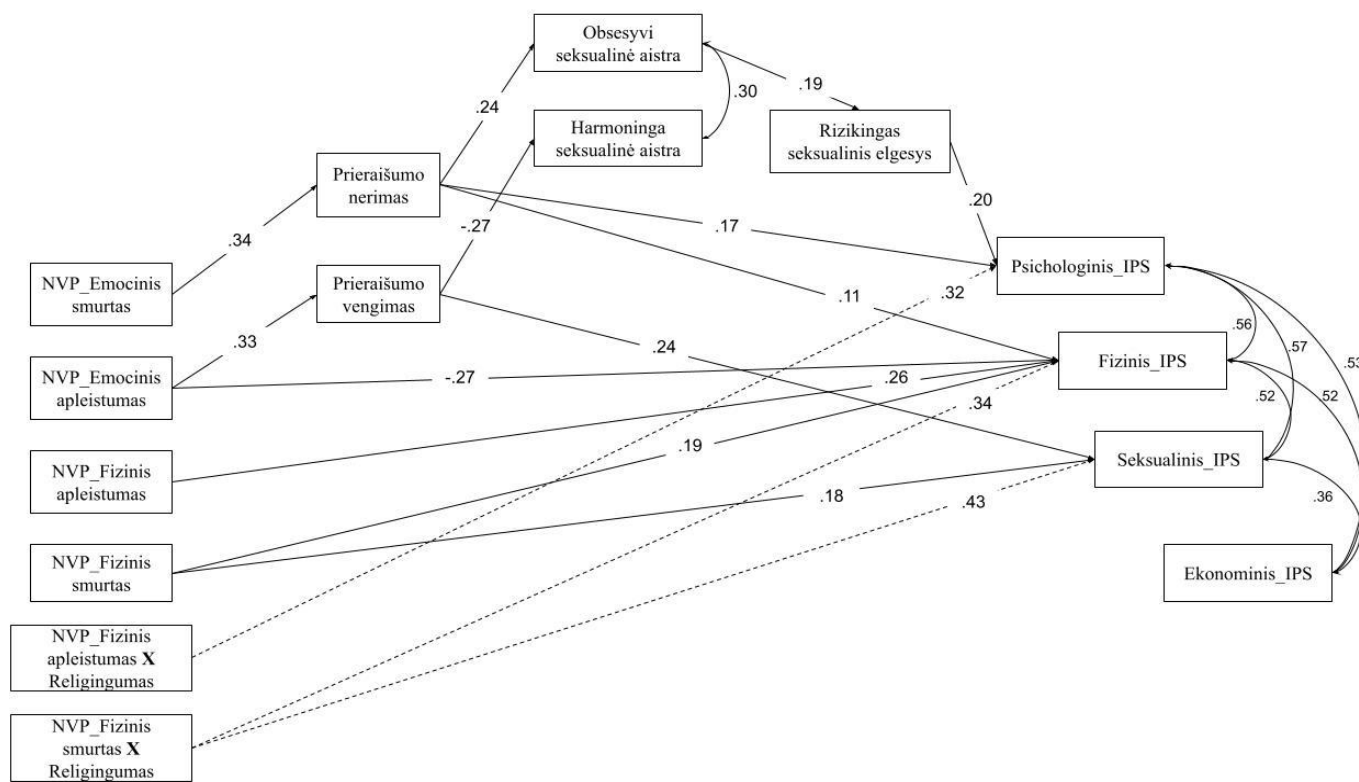
Tyrimo rezultatai parodė, kad obsesyvi seksualinė aistra nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio. Verta paminėti, kad tiesioginis kelias tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio nebuvo statistiškai reikšmingas (5 lentelė). Tai reiškia, kad prieraišumo vengimas nesusijęs su rizikingu seksualiniu elgesiu tiesiogiai ar per obsesyvią seksualinę aistrą.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad 2 hipotezė, teigianti, kad obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio, pasitvirtino.

3.4. Religingumas kaip moderatorius tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto

Tyrimu buvo siekiama nustatyti ar religingumas moderuoja ryšį tarp NVP tipų ir IPS patirčių. Statistiškai reikšmingi moderacijos keliai pateikiami 2 paveiksle.

2 paveikslas. Bendro modelio takų analizės rezultatai su moderacijos keliais.

Pastabos. $N = 248$. Pateikiami standartizuoti beta koeficientai ir koreliacijų koeficientai. Nurodyti tik statistiškai reikšmingi ryšiai. Punktyrinės linijos žymi moderacinius kelius.

Buvo išnagrinėta, kaip religingumas moderuoja ryšį tarp fizinio apleistumo vaikystėje ir psichologinio intymaus partnerio smurto patirčių. Pirmiausia buvo atlikta modelio tinkamumo duomenims analizė, kurios metu paaiškėjo, kad modelis yra tinkamas duomenims ($\chi^2(26) = 36.94$, $p = .08$, CFI = .98, TLI = .92, RMSEA = .04 [.00, .07], SRMR = .03). Moderacinės analizės rezultatai pateikiami 7 lentelėje, o paprastųjų nuolydžių analizės rezultatai pateikiami 8 lentelėje.

7 lentelė. Moderacinės analizės rezultatai.

Priklausomas kintamasis (Psichologinis IPS)			
	β	SE	p
X (fizinis apleistumas vaikystėje)	0.02	0.08	0.78
M (religingumas)	-0.22	0.15	0.16

X * M	0.32	0.15	0.04
-------	------	------	------

8 lentelė. Paprastųjų kreivių analizė.

	β	SE	<i>p</i>
Žemas (-1SD)	-0.22	0.19	0.24
Vidutinis	0.04	0.15	0.78
Aukštas (+1SD)	0.31	0.22	0.16

Analizė atskleidė, kad religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio apleistumo vaikystėje ir suaugystėje patiriamo psichologinio intymaus partnerio smurto (stiprina jį), tačiau paprastųjų nuolydžių analizė parodė, kad nei viename moderatoriaus lygyje šis ryšys nebuvo reikšmingas.

Toliau buvo tikrinama, kaip religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo fizinio intymaus partnerio smurto. Pirmiausia buvo atlikta modelio tinkamumo duomenims analizė, kurios metu paaiškėjo, kad modelis yra tinkamas duomenims ($\chi^2(26) = 40.53, p = .03, CFI = .97, TLI = .90, RMSEA = .05 [0.01, .08], SRMR = .03$). Takų analizės rezultatai pateikiami 9 lentelėje, o paprastųjų nuolydžių analizės rezultatai pateikiami 10 lentelėje.

9 lentelė. Moderacinės analizės rezultatai.

Priklausomas kintamasis (Fizinis IPS)	β	SE	<i>p</i>
X (fizinis smurtas vaikystėje)	0.20	0.09	0.02
M (religingumas)	-0.33	0.12	0.01
X * M	0.34	0.15	0.03

10 lentelė. Paprastųjų kreivių analizė.

	β	SE	p
Žemas (-1SD)	0.06	0.10	0.60
Vidutinis	0.23	0.11	0.04
Aukštas (+1SD)	0.41	0.18	0.02

Analizė atskleidė, kad religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo fizinio intymaus partnerio smurto. Paprastų nuolydžių analizė atskleidė, kad esant žemai moderatoriaus išraiškai, fizinis smurtas vaikystėje neprognozuoja fizinio intymaus partnerio smurto, tačiau moderatoriaus išraiškai augant – šis ryšys stiprėja ir tampa statistiškai reikšmingu.

Toliau buvo tikrinama, kaip religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo seksualinio intymaus partnerio smurto. Pirmiausia buvo atlikta modelio tinkamumo duomenims analizė, kurios metu paaiškėjo, kad modelis yra tinkamas duomenims ($\chi^2(26) = 40.55, p = .03, CFI = .97, TLI = .90, RMSEA = .05 [.01, .08], SRMR = .03$). Takų analizės rezultatai pateikiami 11 lentelėje, o paprastųjų nuolydžių analizės rezultatai pateikiami 12 lentelėje.

11 lentelė. Moderacinės analizės rezultatai.

Priklausomas kintamasis (Seksualinis IPS)	β	SE	p
X (fizinis smurtas vaikystėje)	0.20	0.09	0.03
M (religingumas)	-0.37	0.15	0.01
X * M	0.43	0.20	0.03

12 lentelė. Paprastųjų kreivių analizė.

	β	SE	p
Žemas (-1SD)	-0.01	0.16	0.98
Vidutinis	0.35	0.16	0.03
Aukštas (+1SD)	0.70	0.30	0.02

Analizė atskleidė, kad religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo seksualinio intymaus partnerio smurto. Paprastų nuolydžių analizė atskleidė, kad esant žemai moderatoriaus išraiškai, fizinis smurtas vaikystėje neprognozuoja seksualinio intymaus partnerio smurto, tačiau moderatoriaus išraiškai augant – šis ryšys stiprėja ir tampa statistiškai reikšmingu.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad 3 hipotezė, teigianti, kad religingumas moderuoja ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto patirčių – didesnis religingumas silpnina šį ryšį, nepasitvirtino: religingumas stiprina šį ryšį.

IV. REZULTATŲ APTARIMAS

4.1. Intymaus partnerio smurto prognozavimas pagal nepalankias vaikystės patirtis: aptarimas

Atlikus mokslinės literatūros analizę buvo pastebėta, kad egzistuoja reikšminga sąsaja tarp vaikystėje patirto smurto/nepriežiūros ir suaugystėje patiriamo smurto romantiniuose santykiuose (Li ir kt., 2019). Todėl šiame tyrime taip pat buvo siekiama patikrinti, ar NVP prognozuoja IPS patirtis. Buvo atrasta, jog fizinis apleistumas ir fizinis smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozavo fizinį IPS suaugusiųjų santykiuose, fizinis smurtas vaikystėje taip pat prognozavo ir seksualinį IPS, o emocinis apleistumas neigiamai prognozavo fizinį IPS.

Dalis rezultatų sutampa su dauguma kitų mokslininkų atliktų tyrimų šia tema – ypatingai su vis didėjančiu tiek skerspjūvio, tiek longitudinalių kiekiu tyrimų, rodančių, jog vaikystėje patirtas fizinis smurtas, apleistumas ir smurto tarp tėvų stebėjimas yra reikšmingas rizikos faktorius, prisidedantis prie patiriamo smurto vėlesniuose intymiuose santykiuose suaugus (Fiorillo ir kt., 2013; Iverson ir kt., 2014; Richards ir kt., 2017; Widom ir kt., 2014). Panašias išvadas pateikia ir

Yan ir Karatzias (2016), kurie atrado, jog tėvų naudojamas fizinis smurtas yra svarbiausias veiksnys, susijęs su patiriamu psichologiniu, fiziniu smurtu ir sužalojimais romantiniuose santykiuose. Kalbant apie seksualinį IPS, tyrimai rodo, kad stipriausi jo prediktoriai yra vaikystėje patirta seksualinė prievarta, bet fizinis smurtas ir nepriežiūra taip pat reikšmingai didina vėlesnės seksualinės viktimizacijos riziką (Widom ir kt., 2008). Barrios ir kolegos (2015) nustatė, kad tikimybė patirti fizinį ir seksualinį IPS buvo 3,33 karto didesnė tarp moterų, kurios vaikystėje patyrė fizinę ir seksualinę prievartą – tokie rezultatai sutampa su šiame tyrime atrasta reikšminga sąsaja tarp fizinio smurto ir seksualinio bei fizinio IPS. Tačiau šio tyrimo rezultatai nesutampa su kai kurių autorių išvadamis, teigiančiomis, kad vaikystėje patirtas emocinis smurtas (Berzenski ir Yates, 2010) prognozavo IPS patirtis stipriau, nei kitos smurto formos, nes šio darbo kontekste stipriausi IPS prediktoriai buvo vaikystėje patirtas fizinis smurtas ir apleistumas, o emocinis apleistumas turėjo netgi priešingą, neigiamą ryšį su fiziniu IPS.

Galima teigti, kad gauti rezultatai patvirtina teorines prielaidas, teigiančias, kad nuo pat ankstyvos vaikystės šeimos santykių dinamikos ypatumai veikia asmens emocijų ir elgesio savireguliacijos gebėjimus bei tarpasmeninių santykių lūkesčius (Bowlby, 1973), o vaikystėje patirtas smurtas gali iškreipti smurto suvokimą, dėl ko prievartinis elgesys vėlesniuose artimuose santykiuose gali būti interpretuojamas kaip normalus ir priimtinas. Ši normalizacija trukdo formuotis sveikiems įveikos mechanizms - asmenims, patyrusiems NVP, dažnai yra būdingos įveikos strategijos, susijusios su emociniu ir/ar kognityviniu slopinimu, jos naudojamos siekiant išvengti skausmingų minčių ir traumos, bet tyrimai rodo, kad tai gali turėti priešingą efektą (Fiorillo ir kt., 2013). Romantiniuose santykiuose toks nuolatinis bandymas slopinti emocijas gali trukdyti žmogui sąmoningai sutelkti dėmesį į dabartinį momentą, todėl tampa sunkiau pastebėti ir reaguoti į galimus pavojus bei atpažinti jausmus, signalizuojančius apie riziką (Fiorillo ir kt., 2013), o tai padidina tikimybę įsitraukti į smurtinius santykius arba laiku iš jų neišeiti. Be to, NVP siejamos su nesaugiu prieraišumu, stipriu kaltės jausmu ir žema saviverte, o tyrimai rodo, kad šios savybės padidina reviktimizacijos riziką suaugus (Cascardi, 2016; Finkelhor ir Asdigian, 1996).

Tačiau verta paminėti, kad, priešingai nuo daugumos apžvelgtų tyrimų, šiame darbe kai kurie ryšiai tarp NVP tipų ir IPS patirčių nebuvo aptikti. Pavyzdžiui, jokia NVP reikšmingai neprognozavo psichologinio ir ekonominio IPS, o emocinis smurtas patirtas vaikystėje nebuvo susijęs su jokia IPS patirtimi. Visų pirma, taip galėjo atsitikti dėl imties ypatumų, kuri nėra

homogeniška ar reprezentatyvi, dėl ko sumažėja statistinė galia. Be to, tikimybė aptikti statistiškai reikšmingus ryšius tarp pakankamai retai pasitaikančių reiškinių (pvz. ekonominis IPS, specifiniai NVP tipai) nedidelėje imtyje mažėja dar labiau – todėl galima kelti prielaidą, kad kai kurios sąsajos dėl šių priežasčių nebuvo aptiktos. Taip pat gali būti, kad NVP ir IPS ryšį veikia tarpiniai ar moderuojantys veiksniai. Pavyzdžiui, bendroje modelio schemoje galima pastebėti, jog emocinis smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozuoja prieraišumo nerimą, o šis yra teigiamai susijęs su psichologiniu ir fiziniu IPS, tuo tarpu emocinis apleistumas prognozuoja prieraišumo vengimą, o šis – seksualinį IPS. Tokie rezultatai leidžia kelti prielaidą apie tai, kad vaikystės traumos gali paveikti vėlesnius santykius netiesiogiai, pvz., per nesaugų prieraišumą, kuris, tyrimų duomenimis, irgi yra reikšmingas rizikos veiksnys IPS kontekste (McClure ir Parmenter, 2017; Spencer ir kt., 2021).

Verta aptarti vieną iš labiausiai stebinančių šio tyrimo rezultatų – emocinis apleistumas neigiamai prognozavo fizinį IPS. Tai, be abejo, nesutampa su visais prieš tai aptartais tyrimais. Galimas tokio rezultato paaiškinimas gali būti susijęs su tuo, kad vaikystėje patiriamas emocinis apleistumas gali prisidėti prie vengiančio prieraišumo išsivystymo (tyrimo modelyje emocinis apleistumas tiesiogiai prognozuoja prieraišumo vengimą), o tai neretai veda prie emocinio atsiribojimo, artimų santykių, fizinio artumo vengimo suaugus. Dėl to gali sumažėti tikimybė atsidurti situacijose, kuriose pasireiškia fizinis IPS. Tai, žinoma, nereiškia, kad emocinis apleistumas veikia kaip „apsauginis“ veiksnys, tačiau šis rezultatas galimai atspindi specifinius prisitaikymo mechanizmus, kurie šioje imtyje buvo susiję su mažesne fizinio IPS rizika. Galiausiai, nereikėtų atmesti ir tikimybės, jog šis ryšys yra atsitiktinis ir gali nepasikartoti kituose tyrimuose dėl minėtų imties ypatumų, todėl šį rezultatą reikia interpretuoti atsargiai.

Vis dėlto, interpretuojant gautus duomenis verta pažymėti, kad naujausios metaanalizės duomenimis (Li ir kt., 2019), tarp NVP ir IPS yra statistiškai reikšmingas, bet silpnas ryšys (efekto dydis $r = .19$). Šis nedidelis efektas rodo, jog vaikystėje patirtas smurtas nebūtinai lemia IPS aukos patirtį. Pavyzdžiui, tyrimai rodo, kad nepaisant NVP, žmonės, pasižymintys aukštu atsparumu gali sėkmingai prisitaikyti ir funkcionuoti kasdieniniame gyvenime (Meng ir kt., 2018). Todėl IPS patirtį lemia sudėtingi ir kompleksiški procesai, o NVP nėra vieninteliai rizikos veiksniai.

4.2. Obsesyvi seksualinė aistra kaip mediatorius tarp nesaugaus prieraišumo ir rizikingo seksualinio elgesio: aptarimas

Kadangi mokslinėje literatūroje nesaugus prieraišumas siejamas su žemesne HSA, o prieraišumo nerimas - su OSA ir rizikingu seksualiniu elgesiu, buvo siekiama patikrinti, ar OSA medijuoja šį ryšį. Buvo atrasta, kad OSA medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio.

Gauti rezultatai atitinka prieraišumo ir seksualinės aistros teorinius modelius bei sutampa su ankstesnių tyrimų rezultatais: prieraišumo nerimas buvo teigiamai susijęs su OSA, o prieraišumo vengimas - nesusijęs su OSA, tačiau neigiamai susijęs su HSA (Paquette ir kt., 2020; Philippe ir kt., 2017; Valdez ir kt., 2020). Nerimastingai prisirišę asmenys pasižymi didesniu artumo poreikiu ir stipria atstūmimo baime, todėl, kaip pažymi Davis ir kt. (2004), tokie asmenys gali užsiimti seksu vengdami atstūmimo – kartais net sutikdami su nenorimais ar priverstiniais seksualiniais veiksmais. Šis padidintas budrumas seksualiniame kontekste gali pasireikšti obsesyvia seksualine aistra, kuri, tyrimų duomenimis, siejama su neigiamais padariniais santykiuose, pvz., didesniu susidomėjimu kitais partneriais, noru įsitraukti į lytinius santykius už savo romantinių santykių ribų, pavydu ir žemesniu seksualiniu pasitenkinimu (Philippe ir kt., 2019). Šie duomenys atitinka atradimą, kad OSA medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio. Davis ir kolegos (2006) taip pat nustatė, kad asmenų, pasižyminčių aukštu prieraišumo nerimu, seksualiniai norai kinta priklausomai nuo partnerio norų, o jei santykiai yra smurtiniai – tai didina riziką paklusti partneriui ir įsitraukti į rizikingą seksualinį elgesį. Tokiais atvejais OSA gali stiprinti motyvaciją ir vidinį spaudimą tokiu būdu vengti atstūmimo, o tai dera su gautais rezultatais, t.y., prieraišumo nerimas prognozuoja padidėjusią OSA, kuri savo ruožtu prisideda prie didesnės rizikos įsitraukti į rizikingą seksualinį elgesį. Šis medicinis kelias taip pat iš dalies gali padėti paaiškinti, kodėl rizikingas seksualinis elgesys prognozuoja psichologinį IPS. OSA gali veikti kaip tarpininkas, per kurį prieraišumo nerimas prisideda prie savidestruktyvaus elgesio – pavyzdžiui, įsitraukimo į nenorimus ar rizikingus seksualinius santykius. Šis elgesys gali būti susijęs su psichologiniu IPS, kadangi nuolatinis nuolaidžiavimas partnerio seksualiniams poreikiams, siekiant išvengti atstūmimo, gali sudaryti sąlygas emociniam manipuliavimui, žeminimui ar kitoms psichologinio smurto formoms.

Tuo tarpu rezultatas, rodantis, kad OSA nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio, taip pat dera su teoriniu požiūriu, kad vengiančiai prisirišę žmonės jaučiasi nejaukiai artimuose santykiuose ir yra linkę vengti artumo apskritai. Ši tendencija gali tiesiogiai paveikti gebėjimą kurti harmoningą seksualinę aistrą, kuri iš esmės reikalauja tam tikro pažeidžiamumo ir artumo (šio tyrimo rezultatai taip pat rodo, kad prieraišumo vengimas yra neigiamai susijęs su HSA). Vengiančiai prisirišę asmenys dažniau seksą naudoja savivertės stiprinimo tikslais, arba net manipuliaciniais tikslais – siekdami įgyti galios pranašumą, kontroliuoti emocinę santykių atmosferą ar numalšinti pyktį ir įtampą (Davis ir kt., 2004). Taigi, jų seksualinis elgesys labiau grindžiamas kontrole ir emociniu atsiribojimu, o ne artumo siekiu. OSA kyla iš stipraus, sunkiai kontroliuojamo susitapatinimo su aistros objektu, o tam, kad toks susitapatinimas galėtų susiformuoti, žmogus turėtų jaustis pakankamai saugiai būdamas intymiaame santykiyje su partneriu, tačiau, kaip žinoma, tai nėra būdinga dideliu prieraišumo vengimu pasižymintiems žmonėms dėl neigiamų darbinių modelių, iš kurių kyla pasitikėjimo aplinkiniais trūkumas, artumo baimė, emocinis atsiribojimas ir stiprus nepriklausomybės siekis. Taigi, nereikšmingas mediacinis ryšys ir tiesioginis ryšys tarp prieraišumo vengimo ir OSA paaiškinamas tuo, kad tokiems asmenims nebūdingas elgesys, kuris būdingas aukšta OSA pasižymintiems žmonėms ir todėl jis mažiau tikėtina perauga į impulsyvų ar rizikingą seksualinį elgesį.

Šie rezultatai reikšmingai papildė dualistinės aistros modelio supratimą, integruodami jį į prieraišumo teorinį kontekstą ir parodydami, jog aistros tipai (ypač OSA) gali veikti kaip tarpininkai, per kuriuos iš prieraišumo pagrindo kylantis emocinis nesaugumas veda į rizikingą seksualinį elgesį.

4.3. Religingumas kaip moderatorius tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto: aptarimas

Mokslinėje literatūroje yra daug prieštarūnų duomenų apie religingumo vaidmenį mažinant arba didinant riziką patirti IPS, o religingumo poveikis ryšiui tarp NVP ir IPS vis dar nėra aiškus. Dėl to šiame darbe buvo siekiama patikrinti, ar religingumas moderuoja šį ryšį. Buvo atrasta, kad religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo seksualinio ir fizinio IPS, bei moderuoja ryšį tarp vaikystėje patirto fizinio apleistumo

ir psichologinio IPS. Rezultatai parodė, kad religingumui augant – ryšys tarp NVP ir IPS tipų stiprėjo.

Tačiau verta aptarti, kad detalesnė paprastųjų nuolydžių analizė parodė, kad nei viename religingumo lygmenyje ryšys tarp fizinio apleistumo ir psichologinio IPS nebuvo statistiškai reikšmingas. Tai gali reikšti, kad moderacijos efektas yra subtilus ir pasireiškia už standartinių vertinimo ribų. Taip pat tikėtina, jog prie tokio rezultato galėjo prisidėti nepakankama statistinė galia ir imties ypatumai – didesnėje, labiau reprezentatyvioje imtyje šis efektas galimai išryškėtų stipriau.

Šio darbo moderacinės analizės rezultatai prieštarauja tyrimams, kurie parodė, kad religingumas veikia kaip apsauginis veiksnys nuo IPS (Ellison ir Anderson, 2001; Ellison ir kt., 2007; Fincham ir May, 2017; Zavala ir Muniz, 2020). Religingi asmenys dažniau renkasi partnerius, turinčius panašias tikėjimo vertybes, be to, bendros religinės veiklos (pvz. lankymasis bažnyčioje kartu su šeima, malda) gali stiprinti ryšį tarp partnerių ir mažinti smurto tikimybę (Ellison ir kt., 2007; Higginbotham ir kt., 2007).

Tačiau gauti rezultatai sutampa su kai kuriais tyrimais, kuriuose atrasta, kad religingumas gali prisidėti prie IPS rizikos (Koch, Ramirez, 2010; Nason-Clark, 2004). Šis rezultatas gali būti paaiškinamas religingumo pobūdžiu. Davis ir Renzetti (2021) tyrimas parodė, kad jei religingumas kyla iš išorinio spaudimo ir kaltės (o ne vidinių įsitikinimų), tokie asmenys labiau linkę smurtauti prieš savo partnerį. Kai kurie religingi asmenys, nepakankamai įsigilinę į religinių mokymų kontekstą, gali interpretuoti tam tikras doktrinas taip, kad smurtas tampa pateisinamas arba ignoruojamas, ypač tais atvejais, kai akcentuojamas moters paklusnumas vyrui, šeimos vientisumo išsaugojimas bet kokia kaina ar kančios, kaip dorybės, priėmimas. Pavyzdžiui, Biblijoje esančios eilutės, tokios kaip: „Jūs, žmonos, būkite pavaldžios savo vyrams tarsi Viešpačiui, nes vyras yra žmonos galva“ (Ef 5:22–24), dažnai cituojamos atskirai nuo tolimesnio teksto, kuriame aiškiai pabrėžiama vyro atsakomybė mylėti savo žmoną ištikimai ir su atsidavimu: „Jūs, vyrai, mylėkite savo žmonas, kaip ir Kristus pamilo Bažnyčią ir atidavė save už ją.“ (Ef 5:25). Nors išsamus šių eilučių kontekstas pabrėžia abipusį atsidavimą ir meilę, o ne dominavimą, selektyvus arba pažodinis aiškinimas, ignoruojant visą jų teologinę prasmę, gali sustiprinti lyties pagrindu grįstą galios disbalansą. Pavyzdžiui, Warren (2015) savo tyrime atrado, kad nors religingumas buvo susijęs su didesniu empatijos lygiu, tai galiojo tik vyrams, kurie nepuoselėjo fundamentalistinių

religinių interpretacijų, o tiems, kurie puoselėjo – religingumas buvo siejamas su žemesniu gebėjimu įsijausti į kito perspektyvą. Būtent tokį požiūrį turintys vyrai dažniau išreiškė įsitikinimą apie vyrų viršenybę prieš moteris, o tokie įsitikinimai yra susiję su didesne IPS rizika, nes stiprina galios disbalansą santykiuose. Religingiems vyrams taip pat gali būti sunku atpažinti save kaip smurto aukas, nes jie gali būti linkę patikėti, kad jų skausmas yra Dievo valia arba šeimos "saugumo" dalis (Isangha, 2024). Taigi, tokios interpretacijos gali prisidėti ne tik prie smurtą pateisinančių asmenų elgesio formavimosi, bet ir formuoti aukų suvokimą smurtiniuose santykiuose, mažinti gebėjimą atpažinti ar pasipriešinti smurtui, ypač jei asmenys patyrė smurtą vaikystėje yra labiau linkę toleruoti skausmingas dinamikas.

Taigi, šie rezultatai išryškina religingumo kompleksškumą IPS kontekste. Šio tyrimo duomenys rodo, kad tam tikrais atvejais jis gali apsunkinti traumos įveikimą ir stiprinti neigiamas NVP pasekmes romantiniams santykiams suaugus. Religingumas gali būti galingu apsauginiu veiksmu, nes unikaliai integruoja individualius, kultūrinius ir bendruomenės aspektus, siūlydamas kompleksšką atsparumo mechanizmą, tačiau tam, kad jis iš tiesų veiktų kaip vidinis resursas, būtina sąmoninga refleksija apie tai, kaip tikėjimo vertybės yra perteikiamos, interpretuojamos ir taikomos kasdienybėje. Tokie duomenys pabrėžia, kad analizuojant religingumo vaidmenį IPS kontekste, būtina atsižvelgti ne tik į religingumo buvimą, bet ir jo turinį, nuostatas ir kontekstą, kuriame jis formuojasi. Todėl šie rezultatai yra svarbūs tiek mokslinei bendruomenei, tiek religinėms organizacijoms. Psichologijos mokslui šie duomenys dar kartą patvirtina, kad religingumo tyrimai yra verti dėmesio, nes tai yra svarbi žmonių gyvenimo dalis, galinti turėti labai įvairiapusį vaidmenį asmens psichologinei sveikatai ir santykių dinamikai. Šie duomenys kviečia toliau gilintis į tai, kaip tikėjimo turinys ir religinės praktikos yra susijusios su žmogaus traumos įveikimu ir patirtimis artimuose santykiuose. Tuo tarpu religinėms bendruomenėms šie rezultatai yra kvietimas skatinti gilesnį dvasinį augimą, brandą, kritinį mąstymą, bendruomenės narių švietimą apie smurtą artimuose santykiuose, remiantis tikrąja religiniu mokymu esme – meile, pagarba, lygybe, užuojauta ir smurto netoleravimu. Tokios psichologinės ir teologinės iniciatyvos gali tapti stipria jungtimi tarp tikėjimo ir smurto prevencijos.

4.4. Tyrimo ribotumai

Vienas pagrindinių šio tyrimo ribotumų yra imties dydis ir jos nereprezentatyvumas. Nors 248 dalyvių imtis leidžia atlikti bazines statistines analizes, gauti rezultatai negali būti generalizuojami visai populiacijai. Tyrimo dalyviai buvo surinkti patogiosios imties principu – toks duomenų rinkimo būdas riboja duomenų objektyvumą. Be to, naudojant savęs vertinimo klausimynus (angl. self-report) kyla socialinio pageidaujamos šališkumo rizika – dalyviai gali (sąmoningai arba nesąmoningai) pateikti save „geresnėje šviesoje“, ypač kalbant apie jautrias temas, tokias kaip nepalankios vaikystės patirtys ar intymaus partnerio smurtas, dalyviai gali būti linkę tam tikrus faktus nuslėpti/pervertinti – visa tai gali iškreipti gautus duomenis. Duomenų rinkimas internetu taip pat turi metodologinių trūkumų – tyrėjui tiesiogiai nedalyvaujant anketų pildymo procese, nėra galimybės kontroliuoti šalutinius kintamuosius, o dalyviai neturi galimybės užduoti patikslinančius klausimus. Be to, skerspjūvio tyrimai leidžia išanalizuoti ryšius tarp kintamųjų, bet neleidžia daryti priežastinių išvadų, todėl negalima teigti, kad vienas kintamasis tiesiogiai sukelia kitą. Dėl šios priežasties būtų naudinga atlikti longitudinius tyrimus šia tema.

Be to, tyrimas buvo paremtas vieno asmens refleksija apie savo patirtis ir elgesį, o tai apsunkina galimybę įvertinti romantinių porų dinamiką ir tai, kaip vieno partnerio elgesys veikia kitą partnerį. Siekiant tiksliau įvertinti tarpusavio poveikius, ateities tyrimuose rekomenduojama taikyti diadinę analizę, įtraukiant abiejų partnerių duomenis (Ratelle ir kt., 2013). Taip pat verta pažymėti, kad šiame tyrime buvo vertinamas bendras religingumas, naudojant bendrą DUREL indeksą. Tai riboja galimybes analizuoti tikėjimo turinio niuansus, kurie, kaip rodo apžvelgta literatūra, gali turėti skirtingą efektą psichologinei būsenai, elgesio modeliams ir IPS rizikai ar apsaugai nuo jo. Ateities tyrimai turėtų įtraukti subtilesnius religingumo matavimus, įskaitant nuostatų, interpretacijų įvertinimą.

Dar vienas svarbus aspektas yra gana žemas kai kurių naudotų klausimynų subskalių patikimumas (pvz., prierašumo nerimo = .65, fizinės nepriežiūros – .67, rizikingo seksualinio elgesio = .60). Tai galėjo neigiamai prisidėti prie matavimų tikslumo ir sąsajų tarp konstrukto stiprumo. Taigi, gauti rezultatai turėtų būti interpretuojami atsargiai. Papildomai, šiame tyrime nebuvo analizuojami demografiniai kintamieji (pvz. lytis, amžius, socioekonominis statusas). Ateities tyrimai galėtų iširti, ar šie rezultatai aktualūs kitoms populiacijoms, pavyzdžiui tos pačios lyties santykiams, kaimo bendruomenėms ar įvairių etninių grupių atstovams.

Nepaisant visų išvardintų ribotumų, šis tyrimas kompleksiskai tiria ir pateikia svarbias išvalgas apie nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo dimensijų, seksualinės aistros stilių bei religingumo sąsajas su rizikingu seksualiniu elgesiu ir intymaus partnerio smurto patirtimis suaugusiųjų romantiniuose santykiuose. Tyrimas yra vertingas tuo, kad pirmą kartą nagrinėja seksualinės aistros mediacinį poveikį tarp prieraišumo ypatumų ir rizikingo seksualinio elgesio, taip pat šis tyrimas vienas iš pirmųjų analizuoja religingumo moderacinį poveikį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir intymaus partnerio smurto.

V. IŠVADOS

1. Fizinis apleistumas ir fizinis smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozuoja fizinį intymaus partnerio smurtą suaugusiųjų santykiuose, fizinis smurtas patirtas vaikystėje taip pat prognozuoja ir seksualinį intymaus partnerio smurtą, o emocinis apleistumas neigiamai prognozuoja fizinį intymaus partnerio smurtą.

2. Obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio.

3. Religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio apleistumo vaikystėje ir suaugystėje patiriamo psichologinio intymaus partnerio smurto ir moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo fizinio ir seksualinio intymaus partnerio smurto - didesnis religingumas stiprina šiuos ryšius.

LITERATŪRA

Adams, A. E., Sullivan, C. M., Bybee, D., ir Greeson, M. R. (2008). Development of the Scale of Economic Abuse. *Violence Against Women*, 14(5), 563-588. <https://doi.org/10.1177/1077801208315529>

Adeyemo, D., ir Adeleye, A. (2008). Emotional intelligence, religiosity, and self-efficacy as predictors of psychological well-being among secondary school adolescents in Ogbomosho, Nigeria. *Europe's Journal of Psychology*, 4(1). <https://doi.org/10.5964/ejop.v4i1.423>

Ahmad, F., binti Muhammad, M., ir Abdullah, A. A. (2011). Religion and spirituality in coping with advanced breast cancer: Perspectives from Malaysian Muslim women. *Journal of Religion and Health*, 50(1), 36–45. <https://doi.org/10.1007/s10943-010-9401-4>

Ainsworth, M. D. (1985). Patterns of infant-mother attachments: antecedents and effects on development. *Bulletin of the New York Academy of medicine*, 61(9), 771.

Ainsworth, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E., ir Wall, S.N. (1978). Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation (1st ed.). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203758045>

Allgood, S. M., Harris, S., Skogrand, L., ir Lee, T. R. (2008). Marital commitment and religiosity in a religiously homogenous population. *Marriage ir Family Review*, 45(1), 52–67. <https://doi.org/10.1080/01494920802537472>

Almeida, T. C., Cardoso, J., Matos, A. F., Murça, A., ir Cunha, O. (2024). Adverse childhood experiences and aggression in adulthood: The moderating role of positive childhood experiences. *Child Abuse ir Neglect*, 154, 106929. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106929>

Altman, I., ir Taylor, D. A. (1973). *Social penetration: The development of interpersonal relationships*. Holt, Rinehart ir Winston.

Anda, R. F., Yen, C. L., Felitti, V. J., Chapman, D., Edwards, V. J., Dube, S. R., ir Williamson, D. F. (2002). Adverse Childhood Experiences, Alcoholic Parents, and Later Risk of

Alcoholism and Depression. *Psychiatric Services*, 53(8), 1001–1009. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.53.8.1001>

Baer, J. C., ir Martinez, C. D. (2006). Child maltreatment and insecure attachment: a meta-analysis. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 24(3), 187–197. <https://doi.org/10.1080/02646830600821231>

Bailey, J. A., Haggerty, K. P., White, H. R., ir kt. (2011). Associations between changing developmental contexts and risky sexual behavior in the two years following high school. *Archives of Sexual Behavior*, 40, 951–960. <https://doi.org/10.1007/s10508-010-9633-0>

Bakaitytė, A., Kaniušonytė, G., ir Žukauskienė, R. (2022). Posttraumatic Growth, Centrality of Event, Trauma Symptoms and Resilience: Profiles of Women Survivors of Intimate Partner Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(21-22), NP20168-NP20189. <https://doi.org/10.1177/08862605211050110>

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Barrios, Y. V., Gelaye, B., Zhong, Q., Nicolaidis, C., Rondon, M. B., Garcia, P. J., Sanchez, P. A., Sanchez, S. E., ir Williams, M. A. (2015). Association of childhood physical and sexual abuse with intimate partner violence, poor general health and depressive symptoms among pregnant women. *PloS one*, 10(1), e0116609. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0116609>

Bartholomew, K., ir Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226–244. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.61.2.226>

Beilharz, J. E., Paterson, M., Fatt, S., Wilson, C., Burton, A., Cvejic, E., ir Vollmer-Conna, U. (2019). The impact of childhood trauma on psychosocial functioning and physical health in a non-clinical community sample of young adults. *Australian ir New Zealand Journal of Psychiatry*. <https://doi.org/10.1177/0004867419881206>

Benoit, D. (2004). Infant-parent attachment: Definition, types, antecedents, measurement and outcome. *Paediatrics ir Child Health*, 9(8), 541–545. <https://doi.org/10.1093/pch/9.8.541>

Bergan, A., ir McConatha, J. T. (2001). Religiosity and life satisfaction. *Activities, Adaptation ir Aging*, 24(3), 23–34. https://doi.org/10.1300/J016v24n03_02

Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., Stokes, J., Handelsman, L., Medrano, M., Desmond, D., ir Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse ir Neglect*, 27(2), 169–190. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00541-0](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00541-0)

Berzenski, S. R., ir Yates, T. M. (2010). Research on intimate partner violence: A developmental process analysis of the contribution of childhood emotional abuse to relationship violence. *Journal of Aggression, Maltreatment ir Trauma*, 19(2), 180–203. <https://doi.org/10.1080/10926770903539474>

Berzenski, S., ir Yates, T. (2010). A developmental process analysis of the contribution of childhood emotional abuse to relationship violence. *Journal of Aggression, Maltreatment ir Trauma*, 19(2), 180–203. <https://doi.org/10.1080/10926770903539474>

Birnbaum, G., Reis, H., Mikulincer, M., Gillath, O., ir Orpaz, A. (2006). When sex is more than just sex: Attachment orientations, sexual experience, and relationship quality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(5), 929–943. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.91.5.929>

Bogaert, A. F., ir Sadava, S. (2002). Adult attachment and sexual behavior. *Personal Relationships*, 9(2), 191–204. <https://doi.org/10.1111/1475-6811.00012>

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss, Vol. 1: Attachment*. Attachment and Loss. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, Vol. 2: Separation: anxiety and anger*. New York, New York: Basic Books.

Brassard, A., Shaver, P. R., ir Lussier, Y. (2007). Attachment, sexual experience, and sexual pressure in romantic relationships: A dyadic approach. *Personal Relationships*, 14(3), 475–493. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2007.00166.x>

Breiding, M., Basile, K. C., Smith, S. G., Black, M. C., ir Mahendra, R. R. (2015). *Intimate partner violence surveillance: Uniform definitions and recommended data elements. Version 2.0*. Atlanta: National Center for Injury Prevention and Control, Centers for Disease Control and Prevention.

Brinkerhoff, M. B., Grandin, E., ir Lupri, E. (1992). Religious involvement and spousal violence: The Canadian case. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 31(1), 15–31. <https://doi.org/10.2307/1386829>

Brooks-Russell, A., Foshee, V. A., ir Ennett, S. T. (2013). Predictors of latent trajectory classes of physical dating violence victimization. *Journal of Youth and Adolescence*, 42, 566–580. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9876-2>

Brugnera, A., Zarbo, C., Farina, B., Picardi, A., Greco, A., Lo Coco, G., Tasca, G. A., Carlucci, S., Auteri, A., Greco, F., ir Compare, A. (2019). Psychometric properties of the Italian version of the Experience in Close Relationship Scale 12 (ECR-12): an exploratory structural equation modeling study. *Research in psychotherapy (Milano)*, 22(3), 392. <https://doi.org/10.4081/ripppo.2019.392>

Burgess, R. L., ir Huston, T. L. (1979). *Social exchange in developing relationships*. Academic Press.

Burke, C., Ellis, J. D., Peltier, M. R., Roberts, W., Verplaetse, T. L., Phillips, S., Moore, K. E., Marotta, P. L., ir McKee, S. A. (2023). Adverse Childhood Experiences and Pathways to Violent Behavior for Women and Men. *Journal of interpersonal violence*, 38(3-4), 4034–4060. <https://doi.org/10.1177/08862605221113012>

Campbell -Morel, M.-P., Godbout, N., Labadie, C., Runtz, M., Lussier, Y., ir Sabourin, S. (2015). Avoidant and compulsive sexual behaviors in male and female survivors of childhood sexual abuse. *Child Abuse ir Neglect*, 40, 48–59. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.10.024>

Campbell, J. A., Walker, R. J., ir Egede, L. E. (2016). Associations Between Adverse Childhood Experiences, High-Risk Behaviors, and Morbidity in Adulthood. *American journal of preventive medicine*, 50(3), 344–352. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2015.07.022>

Campbell, J. C., Lucea, M. B., Stockman, J. K., ir Draughon, J. E. (2013). Forced sex and HIV risk in violent relationships. *American Journal of Reproductive Immunology*, 69(S1), 41–44. <https://doi.org/10.1111/aji.12026>

Campbell, L., Simpson, J. A., Boldry, J., ir Kashy, D. A. (2005). Perceptions of conflict and support in romantic relationships: The role of attachment anxiety. *Journal of Personality and Social Psychology*, 88(3), 510–531. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.88.3.510>

Candel, O.-S., ir Turliuc, M. N. (2019). Insecure attachment and relationship satisfaction: A meta-analysis of actor and partner associations. *Personality and Individual Differences*, 147, 190–199. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.04.037>

Capaldi, D. M., Knoble, N. B., Shortt, J. W., ir Kim, H. K. (2012). A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence. *Partner abuse*, 3(2), 231–280. <https://doi.org/10.1891/1946-6560.3.2.231>

Carbonneau, N., ir Vallerand, R. J. (2013). On the role of harmonious and obsessive romantic passion in conflict behavior. *Motivation and Emotion*, 37(4), 743–757. <https://doi.org/10.1007/s11031-013-9354-5>

Cascardi, M. (2016). From violence in the home to physical dating violence victimization: The mediating role of psychological distress in a prospective study of female adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 45, 777–792. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0434-1>

Centers for Disease Control and Prevention. (n.d.). *About intimate partner violence*. U.S. Department of Health and Human Services. Retrieved January 27, 2025, from <https://www.cdc.gov/intimate-partner-violence/about/index.html>

Chawla, N., ir Sarkar, S. (2019). Defining “high-risk sexual behavior” in the context of substance use. *Journal of Psychosexual Health*, 1(1), 26–31. <https://doi.org/10.1177/2631831818822015>

Chen, Y., ir VanderWeele, T. J. (2018). Associations of religious upbringing with subsequent health and well-being from adolescence to young adulthood: An outcome-wide analysis. *American Journal of Epidemiology*, 187(11), 2355–2364. <https://doi.org/10.1093/aje/kyy134>

Cyr, C., Euser, E. M., Bakermans-Kranenburg, M. J., ir Van Ijzendoorn, M. H. (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: a series of meta-analyses. *Development and psychopathology*, 22(1), 87–108. <https://doi.org/10.1017/S0954579409990289>

Cohen, C. I., Jimenez, C., ir Mittal, S. (2010). The Role of Religion in the Well-Being of Older Adults With Schizophrenia. *Psychiatric Services*, 61(9), 917–922. <https://doi.org/10.1176/ps.2010.61.9.917>

Coker, A. L., Davis, K. E., Arias, I., Desai, S., Sanderson, M., Brandt, H. M., ir Smith, P. H. (2002). Physical and mental health effects of intimate partner violence for men and women. *American Journal of Preventive Medicine*, 23(4), 260–268. [https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(02\)00514-7](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(02)00514-7)

Corcoran, M., ir McNulty, M. (2018). Examining the role of attachment in the relationship between childhood adversity, psychological distress and subjective well-being. *Child Abuse ir Neglect*, 76, 297–309. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.11.012>

Cougle, J. R., Timpano, K. R., Sachs-Ericsson, N., Keough, M. E., ir Riccardi, C. J. (2010). Examining the unique relationships between anxiety disorders and childhood physical and sexual abuse in the National Comorbidity Survey-Replication. *Psychiatry Research*, 177(1–2), 150–155. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2009.03.008>

Criddle, J., Sease, T. B., ir Malm, E. K. (2022). Exploring the interpersonal consequences of adverse childhood experiences in college students. *Journal of Contextual Behavioral Science*, 26, 29-35. <https://doi.org/10.1016/j.jcbs.2022.08.004>.

Danese, A., ir McEwen, B. S. (2012). Adverse childhood experiences, allostasis, allostatic load, and age-related disease. *Physiology ir Behavior*, 106(1), 29–39. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2011.08.019>

Davis, D., Shaver, P. R., ir Vernon, M. L. (2004). Attachment Style and Subjective Motivations for Sex. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1076-1090. <https://doi.org/10.1177/0146167204264794>.

Davis, D., Shaver, P. R., Widaman, K. F., Vernon, M. L., Follette, W. C., ir Beitz, K. (2006). “I can’t get no satisfaction”: Insecure attachment, inhibited sexual communication, and sexual dissatisfaction. *Personal Relationships*, 13(4), 465–483. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00130.x>

Davis, J. L., Petretic-Jackson, P. A., ir Ting, L. (2001). Intimacy dysfunction and trauma symptomatology: Long-term correlates of different types of child abuse. *Journal of Trauma ir Stress*, 14(1), 63–79. <https://doi.org/10.1023/A:1007835531614>

Davis, R. E., ir Renzetti, C. M. (2021). Is Religious Self-Regulation a Risk or Protective Factor for Men’s Intimate Partner Violence Perpetration? *Journal of Interpersonal Violence*, 37(11-12), NP9981-NP10006. <https://doi.org/10.1177/0886260520985497>

Dobrowolska, B., Jurek, K., Pilewska-Kozak, A. B., Pawlikowski, J., Drozd, M., ir Koenig, H. (2016). Validation of the Polish version of the Duke University Religion Index (PolDUREL). *Polish Archives of Internal Medicine*, 126(12), 1005–1008. <https://doi.org/10.20452/pamw.3721>.

Dodge, B., Sandfort, T. G., Yarber, W. L., ir de Wit, J. (2005). Sexual health among male college students in the United States and the Netherlands. *American Journal of Health Behavior*, 29(2), 172–182. <https://doi.org/10.5993/ajhb.29.2.8>

Dovran, A., Winje, D., Øverland, S. N., Breivik, K., Arefjord, K., Dalsbø, A. S., Jentoft, M. B., Hansen, A. L. ir Waage L. (2013). Psychometric properties of the Norwegian version of the Childhood Trauma Questionnaire in high-risk groups. *Scandinavian Journal of Psychology* 54, 286–291. <https://doi.org/10.1111/sjop.12052>

Drumm, R., Popescu, M., ir Cooper, L. (2014). “God just brought me through it”: Spiritual coping strategies for resilience among intimate partner violence survivors. *Clinical Social Work Journal*, 42(4), 385–394. <https://doi.org/10.1007/s10615-013-0449-y>

Ducharme, J., Koverola, C., ir Battle, P. (1997). Intimacy development: The influence of abuse and gender. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(4), 590–599. <https://doi.org/10.1177/088626097012004007>

Dvir, Y., Ford, J. D., Hill, M., ir Frazier, J. A. (2014). Childhood maltreatment, emotional dysregulation, and psychiatric comorbidities. *Harvard review of psychiatry*, 22(3), 149–161. <https://doi.org/10.1097/HRP.0000000000000014>

Edwards, L. M., Haglund, K., Fehring, R. J., ir Pruszyński, J. (2011). Religiosity and sexual risk behaviors among Latina adolescents: Trends from 1995 to 2008. *Journal of Women's Health*, 20(6), 871–877. <https://doi.org/10.1089/jwh.2010.1949>

Elgán, T. H., Berman, A. H., Jayaram-Lindström, N., Hammarberg, A., Jalling, C., ir Källmén, H. (2020). Psychometric properties of the short version of the children of alcoholics screening test (CAST-6) among Swedish adolescents. *Nordic Journal of Psychiatry*, 75(2), 155–158. <https://doi.org/10.1080/08039488.2020.1812000>

Elliott, G. C., Cunningham, S. M., Colangelo, M., ir Gelles, R. J. (2011). Perceived mattering to the family and physical violence within the family by adolescents. *Journal of Family Issues*, 32(8), 1007-1029. <https://doi.org/10.1177/0192513X11398932>

Ellison, C. G., ir Anderson, K. L. (2001). Religious involvement and domestic violence among U.S. couples. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40(3), 269-286. <https://doi.org/10.1111/0021-8294.00055>

Ellison, C. G., Bartkowski, J. P., ir Anderson, K. L. (1999). Are there religious variations in domestic violence? *Journal of Family Issues*, 20(1), 87-113. <https://doi.org/10.1177/019251399020001005>

Ellison, C. G., Burdette, A. M., ir Wilcox, W. B. (2010). The couple that prays together: Race and ethnicity, religion, and relationship quality among working-age adults. *Journal of Marriage and Family*, 72(4), 963–975. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00742.x>

Ellison, C. G., Trinitapoli, J. A., Anderson, K. L., ir Johnson, B. R. (2007). Race/Ethnicity, Religious Involvement, and Domestic Violence. *Violence Against Women*, 13(11), 1094-1112. <https://doi.org/10.1177/1077801207308259>

Esat, G., Smith, B. H., Rizvi, S., ir Koenig, H. G. (2021). Adaptation of the Duke University Religion Index for Turkish speaking Muslims. *Mental Health, Religion ir Culture*, 24(8), 824–836. <https://doi.org/10.1080/13674676.2021.1923681>

Espeleta, H. C., Brett, E. I., Ridings, L. E., Leavens, E. L. S., ir Mullins, L. L. (2018). Childhood adversity and adult health-risk behaviors: Examining the roles of emotion dysregulation and urgency. *Child Abuse ir Neglect*, 82, 92–101. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.05.027>

Feeney, B. C., ir Collins, N. L. (2001). Predictors of caregiving in adult intimate relationships: An attachment theoretical perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(6), 972–994. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.80.6.972>

Feeney, J. A., Peterson, C., Gallois, C., ir Terry, D. J. (2000). Attachment style as a predictor of sexual attitudes and behavior in late adolescence. *Psychology ir Health*, 14(6), 1105–1122. <https://doi.org/10.1080/08870440008407370>

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., Koss, M. P., ir Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE)

study. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 245–258.
[https://doi.org/10.1016/S0749-3797\(98\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0749-3797(98)00017-8)

Fincham, F. D., ir May, R. W. (2017). Prayer and forgiveness: Beyond relationship quality and extension to marriage. *Journal of Family Psychology*, 31(6), 734–741. <https://doi.org/10.1037/fam0000331>

Finkelhor, D., ir Asdigian, N. L. (1996). Risk factors for youth victimization: beyond a lifestyles/routine activities theory approach. *Violence and victims*, 11(1), 3–19.
<http://dx.doi.org/10.1891/0886-6708.11.1.3>

Fino, E., Jaspal, R., Lopes, B., Wignall, L., ir Bloxsom, C. (2021). The Sexual Risk Behaviors Scale (SRBS): Development and validation in a university student sample in the UK. *Evaluation ir the Health Professions*, 44(2), 152–160.
<https://doi.org/10.1177/01632787211003950>

Fitzpatrick, J., ir Lafontaine, M.-F. (2017). Attachment, trust, and satisfaction in relationships: Investigating actor, partner, and mediating effects. *Personal Relationships*, 24(4), 640–662.
<https://doi.org/10.1111/perc.12203>

Fletcher, G. J., Simpson, J. A., ir Fillo, J. (2015). Attachment insecurity, biased perceptions of romantic partners' negative emotions, and hostile relationship behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(5), 730–749. <https://doi.org/10.1037/a0038987>

Follingstad, D. R., ir DeHart, D. D. (2000). Defining psychological abuse of husbands toward wives: Contexts, behaviors, and typologies. *Journal of Interpersonal Violence*, 15(9), 891–920. <https://doi.org/10.1177/088626000015009001>

Fuller-Thomson, E., Baird, S. L., Dhrodia, R., ir Brennenstuhl, S. (2016). The association between adverse childhood experiences (ACEs) and suicide attempts in a population-based study. *Child: Care, Health and Development*, 42(6), 725–734.
<https://doi.org/10.1111/cch.12351>

Gentzler, A. L., ir Kerns, K. A. (2004). Associations between insecure attachment and sexual experiences. *Personal Relationships*, 11(3), 249–265. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00081.x>

Georgia, E. J., Roddy, M. K., ir Doss, B. D. (2018). Sexual Assault and Dyadic Relationship Satisfaction: Indirect Associations Through Intimacy and Mental Health. *Violence Against Women*, 24(8), 936-951. <https://doi.org/10.1177/1077801217727371>

Gewirtz-Meydan, A., ir Finzi-Dottan, R. (2018). Sexual satisfaction among couples: The role of attachment orientation and sexual motives. *The Journal of Sex Research*, 55(2), 178–190. <https://doi.org/10.1080/00224499.2016.1276880>

Ghodrati, F., Sadeghi, N., ir Sadeghi, N. (2019). The relationship between religious attitude and domestic violence in women of reproductive age. *Journal of Midwifery and Reproductive Health*, 7(1), 1529–1533. <https://doi.org/10.22038/jmrh.2018.23306.1250>

Gielen, A. C., Ghandour, R. M., Burke, J. G., Mahoney, P., McDonnell, K. A., ir O’Campo, P. (2007). HIV/AIDS and Intimate Partner Violence: Intersecting Women’s Health Issues in the United States. *Trauma, Violence, ir Abuse*, 8(2), 178-198. <https://doi.org/10.1177/1524838007301476>

Guilbault, V., Bouizegarene, N., Philippe, F. L., ir Vallerand, R. J. (2020). Understanding extradyadic sex and its underlying motives through a dualistic model of sexual passion. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(1), 281-301. <https://doi.org/10.1177/0265407519864446>

Guilbault, V., Bouizegarene, N., Philippe, F. L., ir Vallerand, R. J. (2020). Understanding extradyadic sex and its underlying motives through a dualistic model of sexual passion. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(1), 281-301. <https://doi.org/10.1177/0265407519864446>

Guo, S., ir Metcalfe, C. (2019). Religion as a Social Control: A Longitudinal Study of Religious Involvement and Substance Use. *Crime ir Delinquency*, 65(8), 1149-1181. <https://doi.org/10.1177/0011128718787510>

Hagborg, J. M., Kalin, T., ir Gerdner, A. (2022). The Childhood Trauma Questionnaire—Short Form (CTQ-SF) used with adolescents—methodological report from clinical and community samples. *Journal of child ir adolescent trauma*, 15(4), 1199-1213. <https://doi.org/10.1007/s40653-022-00443-8>

Hazan, C., ir Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.

Heffernan, M. E., Fraley, R. C., Vicary, A. M., ir Brumbaugh, C. C. (2012). Attachment features and functions in adult romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 29(5), 671–693. <https://doi.org/10.1177/0265407512443435>

Hepper, ir Carnelley, K. (2012). Attachment and romantic relationships: The role of models of self and other. In Paludi (Ed.), *The psychology of love*, (pp. 133–154). Praeger.

Hernandez, A., Gallardo-Pujol, D., Pereda, N., Arntz, A., Bernstein, D. P., Gaviria, A. M., Labad, A., Valero, J., ir Gutiérrez-Zotes, J. A. (2013). Initial Validation of the Spanish Childhood Trauma Questionnaire-Short Form: Factor Structure, Reliability and Association With Parenting. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(7), 1498-1518.. <https://doi.org/10.1177/0886260512468240>

Herrenkohl, T. I., Jung, H., Klika, J. B., Mason, W. A., Brown, E. C., Leeb, R. T., ir Herrenkohl, R. C. (2016). Mediating and moderating effects of social support in the study of child abuse and adult physical and mental health. *The American journal of orthopsychiatry*, 86(5), 573–583. <https://doi.org/10.1037/ort0000136>

Higginbotham, B. J., Ketring, S. A., Hibbert, J., Wright, D. W., ir Guarino, A. (2007). Relationship religiosity, adult attachment styles, and courtship violence experienced by

females. *Journal of Family Violence*, 22(2), 55–62. <https://doi.org/10.1007/s10896-006-9049-8>

Hyland, P., Shevlin, M., Cloitre, M., ir kt. (2019). Quality not quantity: Loneliness subtypes, psychological trauma, and mental health in the US adult population. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 54, 1089–1099. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1597-8>

Hillis, S. D., Anda, R. F., Felitti, V. J., ir Marchbanks, P. A. (2001). Adverse childhood experiences and sexual risk behaviors in women: a retrospective cohort study. *Family planning perspectives*, 33(5), 206–211.

Hines, D. A. (2007). Predictors of sexual coercion against women and men: A multilevel, multinational study of university students. *Archives of Sexual Behavior*, 36(4), 403–422. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9141-4>

Hodgins, D. C., ir Shimp, L. (1995). Identifying adult children of alcoholics: methodological review and a comparison of the CAST-6 with other methods. *Addiction*, 90(2), 255–267. <https://doi.org/10.1046/j.1360-0443.1995.90225511.x>

Hodgins, D. C., Maticka-Tyndale, E., El-Guebaly, N., ir West, M. (1993). The CAST-6: Development of a short-form of the Children of Alcoholics Screening Test. *Addictive behaviors*, 18(3), 337–345. [https://doi.org/10.1016/0306-4603\(93\)90035-8](https://doi.org/10.1016/0306-4603(93)90035-8)

Holst, C., Tolstrup, J. S., Sørensen, H. J., Pisinger, V. S. C., ir Becker, U. (2019). Parental alcohol use disorder with and without other mental disorders and offspring alcohol use disorder. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 139(6), 508–517. <https://doi.org/10.1111/acps.13002>

Hoover, S. M., ir Coats, C. D. (2011). The media and male identities: Audience research in media, religion, and masculinities. *Journal of Communication*, 61(5), 877–895. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2011.01583.x>

Howell, K. H., ir Miller-Graff, L. E. (2014). Protective factors associated with resilient functioning in young adulthood after childhood exposure to violence. *Child Abuse ir Neglect*, 38(12), 1985–1994. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.10.010>

Howell, K. H., Thurston, I. B., Schwartz, L. E., Jamison, L. E., ir Hasselle, A. J. (2018). Protective factors associated with resilience in women exposed to intimate partner violence. *Psychology of Violence*, 8(4), 438–447. <https://doi.org/10.1037/vio0000147>

Hughes, K., Bellis, M. A., Hardcastle, K. A., Sethi, D., Butchart, A., Mikton, C., Jones, L., ir Dunne, M. P. (2017). The effect of multiple adverse childhood experiences on health: A systematic review and meta-analysis. *The Lancet Public Health*, 2(8), e356–e366. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(17\)30118-4](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(17)30118-4)

Yakubovich, A. R., Stöckl, H., Murray, J., Melendez-Torres, G. J., Steinert, J. I., Glavin, C. E. Y., ir Humphreys, D. K. (2018). Risk and protective factors for intimate partner violence against women: Systematic review and meta-analyses of prospective-longitudinal studies. *American Journal of Public Health*, 108(7), e1–e11. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2018.304428>

Yan, E., ir Karatzias, T. (2016). Childhood Abuse and Current Intimate Partner Violence: A Population Study in Hong Kong. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(1-2), 233-251. <https://doi.org/10.1177/0886260516682521>

Iddagoda, A., ir Opatha, H. (2018). Religiosity: Towards a conceptualization and an operationalization. *Sri Lankan Journal of Human Resource Management*, 7(1). <https://doi.org/10.4038/sljhrm.v7i1.5637>

Yen, S., Shea, M. T., Battle, C. L., Johnson, D. M., Zlotnick, C., Dolan-Sewell, R., Skodol, A. E., Grilo, C. M., Gunderson, J. G., Sanislow, C. A., Zanarini, M. C., Bender, D. S., Rettew, J. B., ir McGlashan, T. H. (2002). Traumatic exposure and posttraumatic stress disorder in borderline, schizotypal, avoidant, and obsessive-compulsive personality disorders: Findings from the Collaborative Longitudinal Personality Disorders Study. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 190(8), 510–518. <https://doi.org/10.1097/00005053-200208000-00005>

Imbrogno, A. R., ir Imbrogno, S. (2000). Mediation in court cases of domestic violence. *Families in Society*, 81(4), 392-401. <https://doi.org/10.1606/1044-3894.1035>

Isangha, S. O. (2024). Religious Coping and Well-Being Among Heterosexual Male Victims of Intimate Partner Violence. *Journal of Psychology and Theology*, 52(4), 439-455. <https://doi.org/10.1177/00916471241238205>

Iverson, K. M., McLaughlin, K. A., Adair, K. C., ir Monson, C. M. (2014). Anger-related dysregulation as a factor linking childhood physical abuse and interparental violence to intimate partner violence experiences. *Violence and Victims*, 29(4), 564–578. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-12-00125>

Ivtzan, I., Chan, C. P. L., Gardner, H. E., ir kt. (2013). Linking religion and spirituality with psychological well-being: Examining self-actualization, meaning in life, and personal growth initiative. *Journal of Religion and Health*, 52(3), 915–929. <https://doi.org/10.1007/s10943-011-9540-2>

Jaspal, R. (2019). Sexual health perceptions among first-year students at a British university. *American Journal of Sexuality Education*, 15(2), 158–179. <https://doi.org/10.1080/15546128.2019.1701597>

Jaspal, R., Lopes, B., Wignall, L., ir Bloxsom, C. (2021). Predicting sexual risk behavior in British and European Union university students in the United Kingdom. *American Journal of Sexuality Education*, 16(1), 140–159. <https://doi.org/10.1080/15546128.2020.1869129>

Jim, H. S. L., Pustejovsky, J. E., Park, C. L., Danhauer, S. C., Sherman, A. C., Fitchett, G., Merluzzi, T. V., Munoz, A. R., George, L., Snyder, M. A., ir Salsman, J. M. (2015). Religion, spirituality, and physical health in cancer patients: A meta-analysis. *Cancer*, 121(24), 3760–3768. <https://doi.org/10.1002/cncr.29353>

Karakurt, G., ir Silver, K. E. (2013). Therapy for Childhood Sexual Abuse Survivors Using Attachment and Family Systems Theory Orientations. *The American Journal of Family Therapy*, 42(1), 79–91. <https://doi.org/10.1080/01926187.2013.772872>

Karos, K., Niederstrasser, N., Abidi, L., Bernstein, D. P., ir Bader, K. (2014). Factor Structure, Reliability, and Known Groups Validity of the German Version of the Childhood Trauma Questionnaire (Short-Form) in Swiss Patients and Nonpatients. *Journal of Child Sexual Abuse*, 23(4), 418–430. <https://doi.org/10.1080/10538712.2014.896840>

Kim, D., Park, S. C., Yang, H., ir Oh, D. H. (2011). Reliability and validity of the korean version of the childhood trauma questionnaire-short form for psychiatric outpatients. *Psychiatry investigation*, 8(4), 305–311. <https://doi.org/10.4306/pi.2011.8.4.305>

Kim, J., Talbot, N. L., ir Cicchetti, D. (2009). Childhood abuse and current interpersonal conflict: the role of shame. *Child abuse ir neglect*, 33(6), 362–371. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2008.10.003>

Koch, J., ir Ramirez, I. (2010). Religiosity, Christian fundamentalism, and intimate partner violence among US college students. *Review of Religious Research*, 51, 46-65. <https://doi.org/10.2307/20778531>

Koenig, H. G. (2009). Research on religion, spirituality, and mental health: A review. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 54(5), 283–291. <https://doi.org/10.1177/070674370905400502>

Koenig, H. G., ir Büssing, A. (2010). The Duke University Religion Index (DUREL): A five-item measure for use in epidemiological studies. *Religions*, 1(1), 78–85. <https://doi.org/10.3390/rel1010078>.

Koletić, G., Landripet, I., Tafro, A., Jurković, L., Milas, G., ir Štulhofer, A. (2021). Religious faith and sexual risk taking among adolescents and emerging adults: A meta-analytic review. *Social Science ir Medicine*, 291, 114488. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114488>

Kusner, K. G., Mahoney, A., Pargament, K. I., ir DeMaris, A. (2014). Sanctification of marriage and spiritual intimacy predicting observed marital interactions across the transition to parenthood. *Journal of Family Psychology*, 28(5), 604–614. <https://doi.org/10.1037/a0036989>

Labella, M. H., Johnson, W. F., Martin, J., Ruiz, S. K., Shankman, J. L., Englund, M. M., Collins, W. A., Roisman, G. I., ir Simpson, J. A. (2018). Multiple Dimensions of Childhood Abuse and Neglect Prospectively Predict Poorer Adult Romantic Functioning. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(2), 238-251. <https://doi.org/10.1177/0146167217736049>

Lace, J. W., ir Handal, P. J. (2018). Confirming the tripartite structure of the Duke University Religion Index: A methodological approach. *Journal of Religion and Health*, 57, 704-716. <https://doi.org/10.1007/s10943-017-0556-0>

Lafontaine, M. F., Brassard, A., Lussier, Y., Valois, P., Shaver, P. R., ir Johnson, S. M. (2015). Selecting the best items for a short-form of the Experiences in Close Relationships questionnaire. *European Journal of Psychological Assessment*, 32(2), 140-154. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000243>

Lambert, N. M., ir Dollahite, D. C. (2008). The threefold cord: Marital commitment in religious couples. *Journal of Family Issues*, 29(5), 592–614. <https://doi.org/10.1177/0192513X07308395>

Landa-Blanco, M., Vásquez, G., Portillo, G., Sproviero, F., ir Echenique, Y. (2024). The impact of adverse childhood experiences on mental health, sexual risk behaviors, and alcohol consumption in adulthood. *Frontiers in psychiatry*, 15. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2024.1352824>

Lassri, D., Luyten, P., Fonagy, P., ir Shahar, G. (2018). Undetected scars? Self-criticism, attachment, and romantic relationships among otherwise well-functioning childhood sexual abuse survivors. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 10(1), 121–129. <https://doi.org/10.1037/tra0000271>

Lee, H. Y., Kim, I., Nam, S., ir Jeong, J. (2020). Adverse childhood experiences and the associations with depression and anxiety in adolescents. *Children and Youth Services Review*, 111, 104850. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104850>

Lee, J. Y., Kim, Y. K., ir Shin, Y. J. (2023). Validation of the Korean Version of Culturally Responsive Experiences in Close Relationships–Short Form. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 45(1), 57-81. <https://doi.org/10.1007/s10447-023-09503-6>

Leonhardt, N. D., Busby, D. M., ir Valdez, C. (2020). Pursuit of harmony: Relational and individual predictors of sexual passion expression. *Archives of Sexual Behavior*, 49(8), 2935–2950. <https://doi.org/10.1007/s10508-020-01769-w>

Lescano, C. M., Houck, C. D., Brown, L. K., Doherty, G., DiClemente, R. J., Fernandez, M. I., Pugatch, D., Schlenger, W. E., ir Silver, B. J. (2009). Correlates of heterosexual anal intercourse among at-risk adolescents and young adults. *American Journal of Public Health*, 99(6), 1131–1136. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.123752>

Leza, L., Siria, S., López-Goñi, J. J., ir Fernández-Montalvo, J. (2021). Adverse childhood experiences (ACEs) and substance use disorder (SUD): A scoping review. *Drug and Alcohol Dependence*, 221, 108563. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2021.108563>

Li, S., Zhao, F., ir Yu, G. (2019). Childhood maltreatment and intimate partner violence victimization: A meta-analysis. *Child Abuse ir Neglect*, 88, 212–224. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.012>

Li, T., ir Chan, D. K.-S. (2012). How anxious and avoidant attachment affect romantic relationship quality differently: A meta-analytic review. *European Journal of Social Psychology*, 42(4), 406–419. <https://doi.org/10.1002/ejsp.1842>

Lopez, J. L., Riggs, S. A., Pollard, S. E., ir Hook, J. N. (2011). Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples. *Journal of Family Psychology*, 25(2), 301–309. <https://doi.org/10.1037/a0022943>

Mageau, G. A., Carpentier, J., ir Vallerand, R. J. (2011). The role of self-esteem contingencies in the distinction between obsessive and harmonious passion. *European Journal of Social Psychology*, 41(6), 720–729. <https://doi.org/10.1002/ejsp.798>

May, R. W., Cooper, A. N., ir Fincham, F. D. (2020). Prayer in marriage to improve wellness: Relationship quality and cardiovascular functioning. *Journal of Religion and Health*, 59, 2990–3003. <https://doi.org/10.1007/s10943-019-00829-3>

Marsh, H. W., Vallerand, R. J., Lafrenière, M. A., Parker, P., Morin, A. J., Carbonneau, N., Jowett, S., Bureau, J. S., Fernet, C., Guay, F., Salah Abduljabbar, A., ir Paquet, Y. (2013). Passion: Does one scale fit all? Construct validity of two-factor passion scale and psychometric invariance over different activities and languages. *Psychological assessment*, 25(3), 796–809. <https://doi.org/10.1037/a0032573>

McClure, M. M., ir Parmenter, M. (2017). Childhood Trauma, Trait Anxiety, and Anxious Attachment as Predictors of Intimate Partner Violence in College Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(23-24), 6067-6082. <https://doi.org/10.1177/0886260517721894>

McGrane Minton, H. A., Mittal, M., Elder, H., ir Carey, M. P. (2016). Relationship Factors and Condom Use Among Women with a History of Intimate Partner Violence. *AIDS and behavior*, 20(1), 225–234. <https://doi.org/10.1007/s10461-015-1189-5>

McLafferty, M., Armour, C., Bunting, B., Ennis, E., Lapsley, C., Murray, E., ir O’Neill, S. (2019). Coping, stress, and negative childhood experiences: The link to psychopathology, self-harm, and suicidal behavior. *PsyCh Journal*, 8(3), 293–306. <https://doi.org/10.1002/pchj.301>

Meier, A. M. (2003). Adolescents' transition to first intercourse, religiosity, and attitudes about sex. *Social Forces*, 81(3), 1031–1052. <https://doi.org/10.1353/sof.2003.0039>

Meng, X., Fleury, M. J., Xiang, Y. T., Li, M., ir D’Arcy, C. (2018). Resilience and protective factors among people with a history of child maltreatment: a systematic review. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 53(5), 453–475. <https://doi.org/10.1007/s00127-018-1485-2>

Merrick, M. T., Ports, K. A., Ford, D. C., Afifi, T. O., Gershoff, E. T., ir Grogan-Kaylor, A. (2017). Unpacking the impact of adverse childhood experiences on adult mental health. *Child abuse ir neglect*, 69, 10–19. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.03.016>

Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and individual differences in functional versus dysfunctional experiences of anger. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 513–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.2.513>

Mikulincer, M., ir Shaver, P. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. *Advances in Experimental Social Psychology*, 35, 53–152. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(03\)01002-5](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(03)01002-5)

Mikulincer, M., ir Shaver, P. R. (2005). Attachment security, compassion, and altruism. *Current Directions in Psychological Science*, 14(1), 34–38. <https://doi.org/10.1111/j.0963-7214.2005.00330.x>

Mikulincer, M., ir Shaver, P. R. (2012). An attachment perspective on psychopathology. *World psychiatry: official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 11(1), 11–15. <https://doi.org/10.1016/j.wpsyc.2012.01.003>

Mikulincer, M., Shaver, P. R., ir Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*, 27(2), 77–102. <https://doi.org/10.1023/A:1024515519160>

Mirzaei, M., Ahmadi, K., Saadat, S. H., ir Ramezani, M. A. (2016). Instruments of high-risk sexual behavior assessment: A systematic review. *Materia Socio-Medica*, 28(1), 46–50. <https://doi.org/10.5455/msm.2016.28.46-50>

Morton, N., ir Browne, K. D. (1998). Theory and observation of attachment and its relation to child maltreatment: A review. *Child Abuse ir Neglect*, 22(11), 1093–1104. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(98\)00088-X](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(98)00088-X)

Murstein, B. I. (1970). Stimulus. Value. Role: A Theory of Marital Choice. *Journal of Marriage and Family*, 32(3), 465–481. <https://doi.org/10.2307/350113>

Nason-Clark, N. (2004). When terror strikes at home: The interface between religion and domestic violence. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 43(3), 303–310. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5906.2004.00236.x>

Overstreet, N. M., Willie, T. C., Hellmuth, J. C., ir Sullivan, T. P. (2015). Psychological intimate partner violence and sexual risk behavior: examining the role of distinct posttraumatic stress disorder symptoms in the partner violence-sexual risk link. *Women's health issues : official publication of the Jacobs Institute of Women's Health*, 25(1), 73–78. <https://doi.org/10.1016/j.whi.2014.10.005>

Paquette, V., Rapaport, M., St-Louis, A. C., ir Vallerand, R. J. (2020). Why are you passionately in love? Attachment styles as determinants of romantic passion and conflict resolution strategies. *Motivation and Emotion*, 44, 621–639. <https://doi.org/10.1007/s11031-020-09821-x>

Peltzer, K., Pengpid, S., Amuleru-Marshall, O., ir Ramlagan, S. (2016). Religiosity and health risk behaviour among university students in 26 low, middle, and high-income countries. *Journal of Religion and Health*, 55(6), 2131–2140. <https://doi.org/10.1007/s10943-016-0260-5>

Perry, S. L. (2015). A match made in heaven? Religion-based marriage decisions, marital quality, and the moderating effects of spouse's religious commitment. *Social Indicators Research*, 123, 203–225. <https://doi.org/10.1007/s11205-014-0730-7>

Philippe, F. L., Vallerand, R. J., Beaulieu-Pelletier, G., Maliha, G., Laventure, S., ir Ricard-St-Aubin, J.-S. (2019). Development of a dualistic model of sexual passion: Investigating determinants and consequences. *Archives of Sexual Behavior*. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-01524-w>

Philippe, F. L., Vallerand, R. J., Bernard-Desrosiers, L., Guilbault, V., ir Rajotte, G. (2017). Understanding the cognitive and motivational underpinnings of sexual passion from a dualistic model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 113(5), 769–785. <https://doi.org/10.1037/pspp0000116>

Pierce, H., Jones, M. S., ir Holcombe, E. A. (2022). Early adverse childhood experiences and social skills among youth in fragile families. *Journal of Youth and Adolescence*, 51(8), 1497–1510. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01607-3>

Pinyaphong, J., Srithanaviboonchai, K., Chariyalertsak, S., Phornphibul, P., Tangmunkongvorakul, A., ir Musumari, P. M. (2018). Inconsistent condom use among male university students in northern Thailand. *Asia Pacific Journal of Public Health*, 30(2), 147–157. <https://doi.org/10.1177/1010539517753931>

Piper, K. N., Lambert, D. N., ir Fuller, T. J. (2022). The impact of religious participation and religious upbringing on the sexual behavior of emerging adults in the Southern United States. *Sexuality ir Culture*, 26(5), 1711–1731. <https://doi.org/10.1007/s12119-022-09965-7>

Pollard, S. E., Riggs, S. A., ir Hook, J. N. (2014). Mutual influences in adult romantic attachment, religious coping, and marital adjustment. *Journal of Family Psychology*, 28(5), 615–624. <https://doi.org/10.1037/a0036682>

Ponti, L., ir Tani, F. (2019). Attachment bonds as risk factors of intimate partner violence. *Journal of Child and Family Studies*, 28, 1425–1432. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01361-4>

Poole, J. C., Dobson, K. S., ir Pusch, D. (2018). Do adverse childhood experiences predict adult interpersonal difficulties? The role of emotion dysregulation. *Child Abuse ir Neglect*, 80, 123–133. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.03.006>

Pournaghash-Tehrani, S., Ehsan, H. B., ir Gholami, S. (2009). Assessment of the role of religious tendency in domestic violence. *Psychological Reports*, 105(3), 675–684. <https://doi.org/10.2466/pr0.105.3.675-684>

Puzek, I., Štulhofer, A., ir Božičević, I. (2012). Is religiosity a barrier to sexual and reproductive health? Results from a population-based study of young Croatian adults. *Archives of Sexual Behavior*, 41(6), 1497–1505. <https://doi.org/10.1007/s10508-012-9924-8>

Raby, K. L., Roisman, G. I., Labella, M. H., Martin, J., Fraley, R. C., ir Simpson, J. A. (2019). The legacy of early abuse and neglect for social and academic competence from childhood to adulthood. *Child Development*, 90(6), 1684–1701. <https://doi.org/10.1111/cdev.13033>

Raitasalo, K., Holmila, M., Jääskeläinen, M., ir Santalahti, P. (2019). The effect of the severity of parental alcohol abuse on mental and behavioural disorders in children. *European Child ir Adolescent Psychiatry*, 28(7), 913–922. <https://doi.org/10.1007/s00787-018-1253-6>

Raj, A., Silverman, J. G., ir Amaro, H. (2004). Abused women report greater male partner risk and gender-based risk for HIV: findings from a community-based study with Hispanic women. *AIDS Care*, 16(4), 519–529. <https://doi.org/10.1080/09540120410001683448>

Rasic, D., Robinson, J. A., Bolton, J., Bienvenu, O. J., ir Sareen, J. (2011). Longitudinal relationships of religious worship attendance and spirituality with major depression, anxiety disorders, and suicidal ideation and attempts: Findings from the Baltimore epidemiologic catchment area study. *Journal of Psychiatric Research*, 45(6), 848-854. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2010.11.014>

Ratelle, C. F., Carbonneau, N., Vallerand, R. J., ir Mageau, G. (2013). Passion in the romantic sphere: A look at relational outcomes. *Motivation and Emotion*, 37(1), 106-120. <https://doi.org/10.1007/s11031-012-9286-5>

Renzetti, C. M., DeWall, C. N., Messer, A., ir Pond, R. (2015). By the grace of God: Religiosity, religious self-regulation, and perpetration of intimate partner violence. *Journal of Family Issues*, 38(14), 1974–1997. <https://doi.org/10.1177/0192513x15576964>

Rholes, W. S., Simpson, J. A., ir Oriña, M. M. (1999). Attachment and anger in anxiety-provoking situations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(6), 940–957. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.6.940>

Richards, T. N., Tillyer, M. S., ir Wright, E. M. (2017). Intimate partner violence and the overlap of perpetration and victimization: Considering the influence of physical, sexual, and emotional abuse in childhood. *Child Abuse ir Neglect*, 67, 240–248. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.02.037>

Riggs, S. A., ir Kaminski, P. (2010). Childhood emotional abuse, adult attachment, and depression as predictors of relational adjustment and psychological aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment ir Trauma*, 19(1), 75–104. <https://doi.org/10.1080/10926770903475976>

Robertson, T., Daffern, M., ir Bucks, R. S. (2012). Emotion regulation and aggression. *Aggression and Violent Behavior*, 17(1), 72–82. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.09.006>

Rostosky, S. S., Regnerus, M. D., ir Wright, M. L. C. (2003). Coital debut: The role of religiosity and sex attitudes in the Add Health survey. *The Journal of Sex Research*, 40(4), 358–367. <https://doi.org/10.1080/00224490209552202>

Sakman, E., Urganci, B., ir Sevi, B. (2021). Your cheating heart is just afraid of ending up alone: Fear of being single mediates the relationship between attachment anxiety and infidelity. *Personality and Individual Differences*, 168, 110366. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110366>

Sandberg, J. G., Bradford, A. B., ir Brown, A. P. (2017). Differentiating between attachment styles and behaviors and their association with marital quality. *Family Process*, 56(3), 518–531. <https://doi.org/10.1111/famp.12186>

Seehuus, M., Clifton, J., ir Rellini, A. H. (2014). The role of family environment and multiple forms of childhood abuse in the shaping of sexual function and satisfaction in women. *Archives of Sexual Behavior*, 44(6), 1595–1608. <https://doi.org/10.1007/s10508-014-0364-5>

Seth, P., Raiford, J. L., Robinson, L. S., Wingood, G. M., ir DiClemente, R. J. (2010). Intimate partner violence and other partner-related factors: Correlates of sexually transmissible infections and risky sexual behaviors among young adult African American women. *Sexual Health*, 7(1), 25–30. <https://doi.org/10.1071/SH08075>

Shaver, P. R., ir Hazan, C. (1988). A biased overview of the study of love. *Journal of Social and Personal Relationships*, 5(4), 473–501. <https://doi.org/10.1177/0265407588054005>

Shaver, P. R., ir Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment ir Human Development*, 4(2), 133–161. <https://doi.org/10.1080/14616730210154171>

Shaver, P. R., ir Mikulincer, M. (2006). A behavioral systems approach to romantic love relationships: Attachment, caregiving, and sex. In R. J. Sternberg ir K. Weis (Eds.), *The new psychology of love* (pp. 35–64). New York, NY: Guilford.

Shaver, P. R., ir Mikulincer, M. (2006). Attachment Theory, Individual Psychodynamics, and Relationship Functioning. In A. L. Vangelisti ir D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships*, (pp. 251–271). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511606632.015>

Shaver, P. R., Schachner, D. A., ir Mikulincer, M. (2005). Attachment Style, Excessive Reassurance Seeking, Relationship Processes, and Depression. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(3), 343–359. <https://doi.org/10.1177/0146167204271709>

Sheikh, M. A. (2018). Childhood physical maltreatment, perceived social isolation, and internalizing symptoms: A longitudinal, three-wave, population-based study. *European Child ir Adolescent Psychiatry*, 27(4), 481–491. <https://doi.org/10.1007/s00787-017-1090-z>

Shevlin, M., McElroy, E., ir Murphy, J. (2015). Loneliness mediates the relationship between childhood trauma and adult psychopathology: Evidence from the adult psychiatric morbidity survey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 50(4), 591–601. <https://doi.org/10.1007/s00127-014-0951-8>

Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *The American Journal of Family Therapy*, 31(3), 143–157. <https://doi.org/10.1080/019261803011120>

Silverman, J. G., McCauley, H. L., Decker, M. R., Miller, E., Reed, E., ir Raj, A. (2011). Coercive forms of sexual risk and associated violence perpetrated by male partners of female adolescents. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 43(1), 60–65. <https://doi.org/10.1363/4306011>

Smith, C. (2003). Theorizing religious effects among American adolescents. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 42(1), 17–30. <https://doi.org/10.1111/1468-5906.t01-1-00158>

Spencer, C.M., Keilholtz, B.M. and Stith, S.M. (2021), The Association between Attachment Styles and Physical Intimate Partner Violence Perpetration and Victimization: A Meta-Analysis. *Fam. Proc.*, 60: 270-284. <https://doi.org/10.1111/famp.12545>

Sprecher, S. (2013). Attachment style and sexual permissiveness: The moderating role of gender. *Personality and Individual Differences*, 55(4), 428–432. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.005>

Stefanou, C., ir McCabe, M. P. (2012). Adult attachment and sexual functioning: A review of past research. *The Journal of Sexual Medicine*, 9(10), 2499–2507. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2012.02843.x>

Stockman, J. K., Lucea, M. B., ir Campbell, J. C. (2013). Forced sexual initiation, sexual intimate partner violence and HIV risk in women: a global review of the literature. *AIDS and behavior*, 17(3), 832–847. <https://doi.org/10.1007/s10461-012-0361-4>

Stults, C. B., Javdani, S., Greenbaum, C. A., Kapadia, F., ir Halkitis, P. N. (2016). Intimate Partner Violence and Sex Among Young Men Who Have Sex With Men. *The Journal of adolescent health : official publication of the Society for Adolescent Medicine*, 58(2), 215–222. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.10.008>

Sullivan, K. T. (2001). Understanding the relationship between religiosity and marriage: An investigation of the immediate and longitudinal effects of religiosity on newlywed couples. *Journal of Family Psychology*, 15(4), 610–626. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.610>

Štulhofer, A., Šoh, D., Jelaska, N., Baćak, V., ir Landripet, I. (2010). Religiosity and sexual risk behavior among Croatian college students, 1998–2008. *The Journal of Sex Research*, 48(4), 360–371. <https://doi.org/10.1080/00224499.2010.494257>

Therriault, D., Lemelin, J.-P., Toupin, J., Martin-Storey, A., ir Déry, M. (2024). Associations between externalizing behavior problems and risky sexual behaviors in adolescence:

Attachment as a mediator. *Journal of Adolescence*, 96, 394–410.
<https://doi.org/10.1002/jad.12285>

Toscanelli, C., Shino, E., Robinson, S. L., ir Thalmayer, A. G. (2022). Religiousness worldwide: translation of the Duke University Religion Index into 20 languages and validation across 27 nations. *Measurement Instruments for the Social Sciences*, 4(1), 13.
<https://doi.org/10.1186/s42409-022-00041-2>

Tracy, J. L., Shaver, P. R., Albino, A. W., ir Cooper, M. L. (2003). Attachment styles and adolescent sexuality. In P. Florsheim (Ed.), *Adolescent romantic relations and sexual behavior: Theory, research, and practical implications* (pp. 137–159). Lawrence Erlbaum Associates Publishers

Valdez, C. M., Leonhardt, N. D., ir Busby, D. M. (2020). Sexual passion and attachment: Sexual passion style as a mediator between attachment insecurity and sexual satisfaction in committed relationships. *Journal of Marital and Family Therapy*.
<https://doi.org/10.1111/jmft.12452>

Vallerand, R. J. (2010). On passion for life activities: The dualistic model of passion. *Advances in experimental social psychology* (42), 97-193. Academic Press.
[https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(10\)42003-1](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(10)42003-1).

Vallerand, R. J., Blanchard, C., Mageau, G. A., Koestner, R., Ratelle, C., Léonard, M., Gagné, M., ir Marsolais, J. (2003). Les passions de l'âme: On obsessive and harmonious passion. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(4), 756–767. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.4.756>

Vallerand, R. J., Mageau, G. A., ir Pelletier, L. G. (2008). The two faces of leisure activity engagement: Harmonious and obsessive passion in relation to intrapersonal conflict and life domain outcomes. *Leisure Sciences*, 30(5), 465–481.
<https://doi.org/10.1080/01490400802353224>

Vesely, S. K., Wyatt, V. H., Oman, R. F., Aspy, C. B., Kegler, M. C., Rodine, S., Marshall, L., ir McLeroy, K. R. (2004). The potential protective effects of youth assets from adolescent sexual risk behaviors. *Journal of Adolescent Health, 34*(5), 356–365. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2003.08.008>

Vivancos, R., Abubakar, I., ir Hunter, P. R. (2010). Foreign travel associated with increased sexual risk-taking, alcohol and drug use among UK university students: A cohort study. *International Journal of STD ir AIDS, 21*(1), 46–51. <https://doi.org/10.1258/ijsa.2009.008501>

Wareham, J., Boots, D. P., ir Chavez, J. M. (2009). A test of social learning and intergenerational transmission among batterers. *Journal of Criminal Justice, 37*(2), 163-173. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2009.02.011>

Warren, P. (2015). *The relationship between religiousness and intimate partner violence risk and protective factors* (Doctoral dissertation, University of South Carolina). Scholar Commons. <https://scholarcommons.sc.edu/etd/3635>

Wei, M., Russell, D. W., Mallinckrodt, B., ir Vogel, D. L. (2007). The Experiences in Close Relationship Scale (ECR)-Short Form: Reliability, Validity, and Factor Structure. *Journal of Personality Assessment, 88*(2), 187–204. <https://doi.org/10.1080/00223890701268041>

Weissman, D. G., Bitran, D., Miller, A. B., Schaefer, J. D., Sheridan, M. A., ir McLaughlin, K. A. (2019). Difficulties with emotion regulation as a transdiagnostic mechanism linking child maltreatment with the emergence of psychopathology. *Development and psychopathology, 31*(3), 899–915. <https://doi.org/10.1017/S0954579419000348>

Wekerle, C., Goldstein, A. L., Tanaka, M., ir Tonmyr, L. (2017). Childhood sexual abuse, sexual motives, and adolescent sexual risk-taking among males and females receiving child welfare services. *Child Abuse ir Neglect, 66*, 101–111. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.01.013>

White, A., ir Hingson, R. (2013). The burden of alcohol use: Excessive alcohol consumption and related consequences among college students. *Alcohol Research: Current Reviews*, 35(2), 201–218. <https://doi.org/10.1016/j.alcoholres.2013.01.002>

Whitfield, C. L., Dube, S. R., Felitti, V. J., ir Anda, R. F. (2005). Adverse childhood experiences and hallucinations. *Child Abuse ir Neglect*, 29(7), 797–810. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.01.004>

Widom, C. S., Czaja, S. J., ir Dutton, M. A. (2008). Childhood victimization and lifetime revictimization. *Child abuse ir neglect*, 32(8), 785–796. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2007.12.006>

Widom, C. S., Czaja, S. J., Sepulveda Kozakowski, S., ir Chauhan, P. (2018). Does adult attachment style mediate the relationship between childhood maltreatment and mental and physical health outcomes? *Child Abuse ir Neglect*, 76, 533–545. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.05.002>

Widom, C. S., Czaja, S., ir Dutton, M. A. (2014). Child abuse and neglect and intimate partner violence victimization and perpetration: A prospective investigation. *Child Abuse ir Neglect*, 38(4), 650–663. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.11.004>

Wood, S. K., Ford, K., Madden, H. C. E., Sharp, C. A., Hughes, K. E., ir Bellis, M. A. (2022). Adverse Childhood Experiences and Their Relationship with Poor Sexual Health Outcomes: Results from Four Cross-Sectional Surveys. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(14), 8869. <https://doi.org/10.3390/ijerph19148869>

World Health Organization. (n.d.). *Child maltreatment*. World Health Organization. Retrieved January 9, 2025, from <https://apps.who.int/violence-info/child-maltreatment>

Žukauskienė, R., Kaniušonytė, G., Bakaitytė, A., ir Truskauskaitė-Kunevičienė, I. (2021). Prevalence and patterns of intimate partner violence in a nationally representative sample in Lithuania. *Journal of family violence*, 36, 117-130. <https://doi.org/10.1007/s10896-019-00126-3>

SANTRAUKA

Nepalankių vaikystės patirčių sąsajos su romantiniais santykiais suaugus: aistros stilių ir religingumo vaidmuo

Tyrimo tikslas - ištirti, kaip nepalankios vaikystės patirtys, prieraišumo dimensijos, seksualinės aistros stiliai siejasi su įsitraukimu į rizikingą seksualinį elgesį, intymaus partnerio smurto patirtimis ir religingumu suaugusiųjų romantiniuose santykiuose. Tyrime dalyvavo 248 respondentai (197 moterys, 49 vyrai, 2 “kita”), surinkti patogiosios atrankos principu (amžiaus vidurkis 25 m., $SD = 5.1$). Naudoti metodai: Vaikystės traumų trumpasis klausimynas (angl. Childhood Trauma Questionnaire – Short Form; Bernstein ir kt., 2003), Artimų santykių patirties trumpasis klausimynas (angl. Experience in Close Relationship Scale – Short Form; Wei ir kt., 2007), Seksualinės aistros skalė (angl. Sexual passion scale; Philippe ir kt., 2017), Rizikingo seksualinio elgesio skalė (angl. The Sexual Risk Behaviors Scale; Fino ir kt., 2021), Intymaus partnerio smurto rūšių ir dažnumo sąrašas (angl. The checklist for frequency of IPV; Žukauskienė ir kt., 2021), Duke universiteto religingumo indeksas (angl. The Duke University Religion Index; Koenig ir kt., 2010).

Rezultatai atskleidė, kad fizinis apleistumas ir fizinis smurtas patirtas vaikystėje reikšmingai prognozuoja fizinį intymaus partnerio smurtą suaugusiųjų santykiuose, fizinis smurtas patirtas vaikystėje prognozuoja ir seksualinį intymaus partnerio smurtą, o emocinis apleistumas neigiamai prognozuoja fizinį intymaus partnerio smurtą. Obsesyvi seksualinė aistra medijuoja ryšį tarp prieraišumo nerimo ir rizikingo seksualinio elgesio, bet nemedijuoja ryšio tarp prieraišumo vengimo ir rizikingo seksualinio elgesio. Religingumas moderuoja ryšį tarp patirto fizinio apleistumo vaikystėje ir psichologinio intymaus partnerio smurto ir moderuoja ryšį tarp patirto fizinio smurto vaikystėje ir suaugystėje patiriamo fizinio ir seksualinio intymaus partnerio smurto, didesnis religingumas stiprina šiuos ryšius.

Raktiniai žodžiai: intymaus partnerio smurtas, prieraišumas, religingumas, seksualinė aistra, nepalankios vaikystės patirtys.

SUMMARY

Links between adverse childhood experiences and romantic relationships in adulthood: the role of passion styles and religiosity

The aim of this study was to examine how adverse childhood experiences, attachment dimensions and sexual passion styles are related to engagement in risky sexual behavior, experiences of intimate partner abuse and religiosity in adult romantic relationships. The study included 248 participants (197 women, 49 men, 2 „other“) recruited through convenience sampling (mean age = 25, *SD* = 5.1). The following instruments were used: Childhood Trauma Questionnaire – Short Form (Bernstein ir kt., 2003), Experience in Close Relationship Scale – Short Form (Wei ir kt., 2007), Sexual passion scale (Philippe ir kt., 2017), The Sexual Risk Behaviors Scale (Fino ir kt., 2021), The checklist for frequency of IPV (Žukauskienė ir kt., 2021), The Duke University Religion Index (Koenig ir kt., 2010).

Results revealed that physical neglect and abuse experienced in childhood significantly predicted physical intimate partner abuse in adulthood. Childhood physical abuse also predicted sexual intimate partner abuse, while emotional neglect negatively predicted physical intimate partner abuse. Obsessive sexual passion mediated the relationship between attachment anxiety and risky sexual behavior, but not between attachment avoidance and risky sexual behavior. Religiosity moderated the relationship between childhood physical neglect and psychological intimate partner abuse in adulthood, as well as the relationship between childhood physical abuse and both physical and sexual intimate partner abuse in adulthood – higher religiosity strengthened these associations.

Keywords: intimate partner abuse, attachment, religiosity, sexual passion, adverse childhood experiences.